

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Narva kolledž

Õppekava „Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“

Darja Park

SEKSUAALKASVATUS KOOLIEELSES LASTEASUTUSES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Anu Leuska

Narva 2023

Kinnitus

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandus allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Darja Park

/tööautori allkiri/allkirjastatud digitaalselt/

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Darja Park

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose "Seksuaalkasvatus koolieelses lasteasutuses", mille juhendaja on Anu Leuska, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Darja Park

13.05.2023

SUMMARY

Sex education in a preschool institution.

The bachelor's thesis is relevant, because sexuality is a part of every person from birth, and sexual education takes place throughout a person's life, but it is most important in childhood. One of the tasks of teachers is to give children age-appropriate knowledge that would help them better understand the world. The treatment of the topic of sexual education in educational and educational activities is quite small because teachers lack versatile knowledge and skills on this topic. There are also teachers and parents who are ashamed to talk to children about this topic or do not think it is right or necessary. The research problem is: The treatment of the topic of sexual education in educational and educational activities is quite small because teachers lack versatile knowledge and skills on this topic.

The aim of the bachelor's thesis is to find out the opinions of kindergarten teachers about the necessity of sex education in preschool institutions and to analyze the readiness of teachers to deal with the topic of sex education in teaching and educational activities. The theoretical part gives an overview of what sexual education and sexual abuse are, describes methods of how to handle sexual education topics in educational and educational activities. In addition, an overview is given of how sexual abuse can be prevented by addressing sexual education topics in educational and educational activities.

The research used a quantitative research method and a survey was created in the Google Forms environment to collect data. Data was analysed using an MS Excel computer program.

Based on the research results, it can be concluded that teachers consider sex education in preschool age necessary and think that sex education topics should be covered in learning and educational activities. It was also revealed that the majority of the kindergarten teachers who participated in the study have obtained knowledge related to sexuality education from literature and the Internet. However, teachers still lack sexual education knowledge. Based on the research results, it can also be concluded that teachers should be given more opportunities to develop their sexual education knowledge.

Keywords: sexual education, preschool institution, kindergarten teachers.

SISUKORD

1.	SEKSUAALHARIDUS.....	8
1.1	Seksuaalkasvatuse olulisus	8
1.2	Seksuaalhariduse korraldus Euroopas ja muudes riikides	10
1.3	Seksuaalkasvatuse võimalused õppe- ja kasvatustegevustes.....	14
1.4	Seksuaalharidus kui seksuaalse väärkohtlemise ennetus.....	16
2.	UURIMISTÖÖ METOODIKA	19
2.1	Uurimismetoodika valik ja kirjeldus	19
2.2	Uurimisprotseduuri kirjeldus	20
2.3	Uurimistöõ valim ja selle kirjeldus.....	20
3.	UURIMISTULEMUSTE KIRJELDAMINE JA ANALÜÜS.....	23
3.1	Õpetajate teadlikkus seksuaalkasvatusest.....	23
3.2	Seksuaalkasvatuse vajalikkus koolieelses lasteasutuses õpetajate hinnangul	27
3.3	Seksuaalkasvatuse teema käsitlemise sagedus õppe- ja kasvatustegevustes	34
3.4	Seksuaalkasvatuse teema käsitlemist takistavad tegurid	37
	ARUTELU.....	40
	KOKKUVÕTE	43
	KASUTATUD KIRJANDUS.....	45

SISSEJUHATUS

Seksuaalsus on iga inimese osa alates sünnist ning seksuaalkasvatus toimub kogu inimese elu jooksul, kuid kõige tähtsam on see lapseas. Teadmised ja oskused selles valdkonnas aitavad lapsel seada piire, vältida oma soove, kogeda rõõmu turvalisest kehalisest lähendusest, luua sõprussuhteid, kaitsta oma isiklikku ruumi, tunda ära seksuaalvägivalda ning otsida vajaduse korral abi. (Part & Kull, 2018)

Lapse seksuaalne areng käsitleb endas armastust ja sõprust, oma soo ja keha avastamist, meeldivate ja ebameeldivate asjade väljaütlemist, turvaoskuste õppimist ja head enesetunnet. Lapse seksuaalkasvatus peab olema lapsele eakohane ja turvaline. Alla 12-aastaste laste seksuaalharidus sisaldab endas oma keha avastamist, tunnete kogemist ja vältendamist, oma soovide vältendamist ning sõprussuhete õppimist. (Tervise Arengu Instituut, 2018)

Seksuaalkasvatuse teema käsitlemine õppe- ja kasvatustegevustes on üsna väike, kuna õpetajatel puuduvad mitmekülgsed teadmised ja oskused antud teemal. Samuti on olemas nii õpetajaid kui ka lapsevanemaid, kes hõbenevad antud teemal lastega rääkida või ei pea seda õigeks või vajalikuks. Iga aastaga meie riigis kasvab seksuaalvägivalda juhtumite arv, selle üheks põhjuseks on laste teadmatuse seksuaalkasvatuse teemast (Eelmaa, 2018).

Igal täiskasvanul on kohustus toetada ja juhendada lapsi seksuaalkasvatuse teemal. Täiskasvanute sõnad ja hoiakud kujundavad laste seksuaalsust, seega kõik last ümbritsevad täiskasvanud on ühtlasi seksuaalkasvatavad. Lastel tekivad erinevates arengufaasides küsimused seksuaalkasvatuse kohta ning täiskasvanu roll on anda lapsele vastust. (Part & Kull, 2018)

Üks tõsisest probleemidest on laste seksuaalkasvatuse käsitlemise vähesus. Seksuaalharimatus toob esile erinevaid probleeme – ebamoraalne käitumine, suvalised seksuaalvahekorrad, seksuaalne ahistamine ja varajase raseduse sahenemine. Seksuaalkasvatuse minimaalne mõistmine avaldab kahjulikku mõju laste kõrvale kalduvale seksuaalkäitumisele. Seksuaalhariduseta lastel on suurem seksuaalvahekorras ebamoraalse käitumise protsent, seksuaalharidusega lastel on see protsent aga madalam. (Astuti, Sugiyatno & Aminah, 2017, lk 1)

Uurimisprobleemiks on: Seksuaalkasvatuse teema käsitlemine õppe- ja kasvatustegevustes on üsna väike, kuna õpetajatel puuduvad mitmekülgsed teadmised ja oskused antud teemal. (Eelmaa, 2018)

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja lasteaiaõpetajate arvamused seksuaalkasvatuse vajalikkusest koolieelses lasteasutuses ning analüüsida õpetajate valmisolekut käsitleda seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatustegevuses.

Antud töö uurimisküsimusteks on:

- Milline on õpetajate teadlikkus seksuaalkasvatusest?
- Kui vajalikuks peavad õpetajad seksuaalkasvatust koolieelses lasteasutuses?
- Milline on õpetajate valmisolek käsitleda seksuaalteemasid õppe- ja kasvatustegevustes?
- Kui tihti õpetajad käsitlevad seksuaalteemasid õppe- ja kasvatustegevustes?
- Millised on seksuaalteemade käsitlemise takistavad tegurid õppe- ja kasvatustegevuses?

Uurimismetoodikana on kasutatud kvantitatiivset uurimisviisi ja küsitlust *Google Forms* keskkonnas. Andmeid analüüsiti kasutades MS Exceli arvuti programmi.

Töö koosneb kolmest suurest peatükist. Esimene peatükk annab ülevaadet teoreetilisest osast, mis räägib seksuaalkasvatusest koolieelses eas. Teine peatükk annab ülevaadet meetodikast ja uurimisprotsessist. Kolmas peatükk annab ülevaadet uurimustulemustest ja analüüsist.

1. SEKSUAALHARIDUS

1.1 Seksuaalkasvatuse olulisus

Seksuaalsus on inimeseks olemise keskne osa. Kõik inimesed sünnivad seksuaalsete olenditena ja nende seksuaalne potentsiaal peab ühel või teisel moel arenema. Seksuaalharidus aitab inimesi eluks ette valmistada, eriti seoses rahuldust pakkuvate suhete loomise ja alahoidmisega ning aitab kaasa nende isiksuse ja enesemääratluse positiivsele arengule. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 19). Seksuaalsust kogetakse ja väljendatakse mõtetes, ettekujutustest, ihades, uskumustes, vestlustes, väärtushinnangutes, käitumises, tavades, rollides ja suhetes. (Eesti seksuaaltervise liit, 2019, lk 12)

Seksuaalkasvatus on protsess, mille käigus nii täiskasvanud kui ka lapsed saavad vajalikke teadmisi seksi ja seksuaalse identiteedi kohta. Nende teadmiste saamisel inimesed kujundavad oma hoiakuid, uskumusi ja väärtusi. Seksuaalkasvatus on sama tähtis kui sotsiaalne, ratsionaalne ja moraalne haridus. Koolieelsed aastad on laste elus kõige tähtsamad, sel perioodil lapsed avastavad ja uurivad oma arengu- ja seksuaalsoove ning iseärasusi üksi või koos teistega. Lastel on üsna sagedane oma suguelundite puudutamise, tüdrukute ja poiste erinevuse kohta küsimine, arsti mängimine jne. Arvatakse, et haridusasutuse ja kodu vahel peaks toimima hea koostöö, sest nii saab toetada laste tervisliku arengu. Kuid eriti tähtis on õpetajate roll laste seksuaalhariduse andmises. (Martin, Riazi, Firoozi, Nasiri, 2020)

Seksuaalkasvatuse peamiseks ülesandeks on anda lastele teadmised suguelundite funktsioonist, probleemidest puberteedieas, juhiseid inimese privaatsete kehaosade eest hoolitsemise tähtsusest, tervisliku seksuaalkäitumise mõistmist ja erinevatest tulenevatest riskidest. Samuti puudutab see soolisi erinevusi, puutumatuid isiklikke kehaosi – kõike seda õpetatakse lähtuvalt lapse arenguetapist (kognitiivne, hoiak, käitumine). Lastele seksuaalhariduse andmine on üks seksuaalvägivalla ennetamise püüdlusi. (Kunci, 2022, lk 284-285)

Uuringud näitavad, et 1-6 aastased lapsed on uudishimulikud ja õpivad seksuaalsusest varakult paljudest allikatest, sealhulgas ebausaldusväärsetest. Sotsialiseerumine seksuaalkasvatuse valdkonnas ei toimu ainult perekonnas, vaid ka lasteaias eelkooliealiste eakaaslastega, personaliga, meedia ja turunduse kaudu ning läheduses asuvate vanemate alaealistega. Vaatamata sellele lapsed ei saa usaldusväärset eakohast informatsiooni,

ohutusoskusi ja positiivseid hoiakuid oma seksuaalsuse kohta. (Cacciatore, Ingman-Frieberg, Apter, Sajaniemi, & Kaltiala, 2020).

Seksuaalkasvatus algab sageli lapse oma keha uudishimust. Tihti lapsevanemad häbenevad seksuaalkasvatusest rääkida ning väldivad antud teemat. Seksuaalkasvatusest rääkimist oleks mõistlik alustada suguelundite õige nimetusega, kui laps küsib oma kehaosa nimetust, on parem nimetada seda nii, kuidas seda tegelikult nimetatakse ning seletada kui privaatne see kehaosa on. Rääkides inimese kehaosadest ei tohiks naerda ega häbeneneda, peab andma lapsele eakohast vastust. (Mayo Clinic Staff, 2022). Tihti inimesed arvavad, et seksuaalkasvatus hõlmab ainult seksuaalkäitumise õpetamist, kuid sellega seksuaalkasvatus ei piirdu. Seksuaalkasvatuse eesmärk on anda lastele ülevaade emotsioonidest, hoiakutest, suhtlemisest, otsustuste tegemisest, muudest isiklikest oskustest ja teadmistest. Seda tehakse selleks, et aidata lastel olla seksuaalselt terved iniviidid. (Ünlüer, 2018)

Seksuaalharidus peab olema eakohane. Mõiste "ea kohasus" on selles kontekstis oluline. Kuid õigem väljend oleks "arengukohane", sest kõik lapsed ei arene sama kiirusega. See tähendab, et laste puhul areneb järk-järgult edasi see, mis neid huvitab, mis on nende jaoks asjakohane. Kõik see sõltub nende vanusest ja arengustaadiumist. Laste ja noorte seksuaalkäitumisest rääkides on väga oluline silmas pidada, et seksuaalsus on laste ja täiskasvanute jaoks erinev. Tavaliselt toimub laste ja noorte seksuaalkäitumine üksikisiku tasandil või kaaslaste vahel, mängimise või suhtlemise kontekstis, sest see on võimalus enda ja teiste uurimiseks. Nii saab laps teada, mis talle meeldib ja mis ei meeldi. Samuti õpivad nad reegleid selle kohta, kuidas seksuaalsetes olukordades käituda ning neil kujunevad nende normid ja väärtushinnangud seoses seksuaalsusega. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 11, 21-22)

Esimese kuue eluaasta jooksul arenevad lapsed kiiresti, nad õpivad oma keha ja tundeid. Teise ja kolmanda eluaasta vahel avastatakse meeste ja naiste vahelised kehalised erinevused. Sellel ajal hakkavad lapsed oma keha avastama ja võib juhtuda ka nii, et nad võivad proovida ka oma sõprade keha uurida. Lapsed saavad enda kohta teadmisi eksperimenteerides ja seksuaalsus ei erine selles osas muudest valdkondadest. Uurides oma seksuaalseid tundeid ning esitades küsimusi, õpivad lapsed seksuaalsuse kohta. Alates kolmandast eluaastast lapsed saavad aru, et seksuaalsuse teemat hoitakse saladuses ning hakkavad seda teemat uurima. Nad tunnevad huvi enda keha ja ümbritsevate inimeste kehade vastu. Peale kolmandat eluaastat lastel kasvab huvi soojätkamise teema vastu. Nad esitavad

rohkem küsimusi. Samuti antud vanuses lapsed juba saavad aru reeglitest, kuidas peaks teiste ees käituma. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 22-24)

Sagedamini lastel tekib huvi oma keha vastu 3-4 eluaastal. Nad võivad ennast katsuda ja tegeleda enesestimuleerimisega. Samuti uudishimust lapsed võivad üksteise suguelundeid vaadata ning nad ei tunne, et tegemist on halva käitumisega. Selles vanuses lapsed otsivad erinevat füüsilist kontakti teistega, näiteks proovivad üksteist suudelda või proovivad ema rinda katsuda. Kõik täiskasvanud, seal hulgas ka õpetajad, puutuvad kokku lastega, kes näitavad üles seksuaalset käitumist ning tihti nad ei tea, kuidas sellises olukorras käituda ja kuidas lapsega suhelda. See võib olla tingitud sellest et täiskasvanud ei ole saanud lapsepõlves seksuaalharidust ning keegi ei ole nende tähelepanu sellele pööranud. (Kennely, Dinehart, & Wurtele, 2013)

1.2 Seksuaalhariduse korraldus Euroopas ja muudes riikides

Seksuaalhariduse rakendamise kohta koolides ja lasteaedades on eriarvamused pooltes Euroopa riikides. Üheski riigis pole kohustuslikke riiklikke alghariduse programme ning õpetajad on enamasti selles valdkonnas koolitamata. Selletõttu lapsed ei saa vajalikke ja täpseid teadmisi, mis on seotud seksuaalarenguga. Rahvusvahelised organisatsioonid aga toetavad varasemalt kasutusele võetut kõikehõlmavat seksuaalkasvatust. Laste seksuaalharidusel on olnud palju tõkkeid, sealhulgas ekslikud kultuurilised tõekspidamised, müüdid, hirm ja teadmatus. On olnud selliseid vastuväiteid, et lapsed ei ole viljakad, seega ei pea nad seksuaalsusest teadma, sest igasugune teave hävitab lapsepõlves süütuse ning seksuaalharidus soodustab seksuaalset kuritarvitamist, seksi või sünnitust varases eas. Väga oluline on see, et kõik täiskasvanud, olenemata taustast, haridusest ja kirjaoskusest, saaksid teadmisi selle kohta, milline peaks olema väikelaste seksuaalharidus. (Cacciatore., Ingman-Frieberg, Apter, Sajaniemi & Kaltiala, 2020).

Arvatakse, et seksuaalkasvatusega tuleb alustada varakult. Erinevates Euroopa riikides on väga erinev seksuaalhariduse alustamise vanus. SAFE (Stop the Addiction Fatality Epidemic) projekti aruande järgi varieerub see vahemikus viis eluaastat Portugalis kuni 14 aastat Hispaanias, Itaalias ja Küprosel. Kui uurides seda põhjalikumalt, selgub, et erinevused ei ole nii suured. See on seotud sellega, mida seksuaalhariduse all mõistetakse. Seksuaalsuse aspektide alla kuuluvad nii füüsiline kui ka emotsionaalne aspekt ning sõprus, turvatunne ja meeldimise aspektid. Sellist laia kontseptsiooni kasutades muutub mõistetavaks, miks

mitmes riigis algab seksuaalharidus algkooli tasandil. Arvatakse, et seksuaalharidus algab juba sünnist, sest sünnist saadik õpivad imikud kehalise kontakti väärtuslikkust ja nautivust, soojust ja lähedust. Hiljem nad õpivad ära erinevuse poisi ja tüdrukute vahel ning lähedaste ja võõraste vahel. Juba sünnist alates edastavad peamiselt lapsevanemad lapsele sõnumeid seoses inimese keha ja lähedusega, teisisõnu – nad tegelevad seksuaalharidusega. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 11)

Eestis viidi 2020 aastal läbi uuring, kus uuriti õpetajate arvamust seksuaalhariduse kohta. Uuringus osales 108 õpetajat, kellest suurim osa hindas oma seksuaalhariduslike teadmisi keskmiseks. Samuti suurim osa õpetajatest arvas, et seksuaalhariduslikud teemad on koolieelses asutuses olulised, sest kodus keegi ei pruugi sellest lastega rääkida. Samuti õpetajad arvasid, et lapsed peavad tundma oma keha ja teadma, et see kuulub ainult neile. Samuti uuringus selgus, et õpetajad peavad kõige olulisemateks teemadeks koolieelses lasteasutuses – tunded, käitumisreeglid, sõprussuhete loomine, kehaosad, perekond, ebasobivad sõnad. (Vunder, 2020). Ühes teises Eestis läbi viidud uuringus õpetajate sõnul peaks esmane mitteformaalne seksuaalharidus lapsele tulema tugeva usaldusliku suhete tõttu lapsevanematelt, kes peaksid paremini teadma, millal on õige aeg seksuaalsusega seotud teemadest lastega rääkida (Meus, 2020). 2022 aastal viidi läbi uuring, kus uuriti lasteaiaõpetajate hinnangut enda valmisolekule erivajadustega laste seksuaalse arengu toetamiseks seksuaalhariduse kaudu. Uuringus selgus, et õpetajad arvavad, et seksuaalhariduse teema käsitlemine peaks olema loomulik osa õppetööst ega tohiks tekitada õpetajates hirmu või ebamugavust. Teema käsitlemine oleneb lapse vanusest ja huvist. Uuringus käigus selgus ka see, et õpetajatel ei ole eraldi päevaplaane seksuaalhariduslike teemadega, sest õpetamine oli toimunud vastavalt tekkinud olukorrale. Samas selgus, et erivajadusega rühmas lapsed ei pööraga suurt tähelepanu suguelunditele ning neil on vähene huvi kehaosade vastu. (Vallik, 2022).

Indoneesias varajane haridus on pakkunud lastele nii vaimset kui ka füüsilist julgustust, et täiustada laste arengu aspekte. Kõik antavad stiimulid peavad olema kohandatud ealise arenguga. Kõik õppematerjalid ja tegevused, mida pakutakse lastele, on tihedalt seotud õpetaja professionaalsusega. Professionaalne õpetaja on lapse jaoks hea suhtleja ja motivaator. Õpetaja kui motivaator oskab lapsi suunata tegevuste protsessi vastu võtma, aidata lastel muutuda aktiivseks ning suurendada nende huvi tegevuste vastu, et tegevuse eesmärk oleks saavutatud. Õpetajad, kes omavad head suhtlemisoskust suudavad luua

tõhusaid õppetegevusi, mis lõpuks loovad lastele meeldiva sotsiaalse ja emotsionaalse õppimissituatsiooni oma kohustuste täitmisel. Õpetajad ei pea ainult teadmisi edasi andma ja õppetegevusi looma, vaid ka õppijaid motiveerima. Suurema tõenäosusega sooritavad motiveeritud õppijad rohkem õppetegevusi ja arenevad kiiremini kui motivatsioonita õppijad. Ehk õpetaja peamiseks rolliks on äratada lastes huvi õppetegevuse ja õppematerjalide vastu ning luua nauditav ja huvitav õpiõhkkond, mis aitab õpilastel teavet optimaalselt töödelda. Lapsed peaksid saama varases eas arengu poole püüdlevat hariduse. Seksuaalkasvatus varases eas on ülioluline, et aidata lastel saada enesekaitsevõimekust, et nad saaksid vältida keelatud tegusid ja arendada nende tähelepanu. Üldiselt puudutab seksuaalkasvatus anatoomiat, paljunemist, rasestumisvastast kontrolli, seksuaaltervist ja heaolu, seksuaalset orientatsiooni, soolist identiteeti ja soorolle. Kuid uuringus osalenud täiskasvanud väitsid, et seksuaalkasvatus ei sobi lastele nende vanuse tõttu. Indoneesia lasteaedades ei ole täielikult rakendatud seksuaalkasvatuse õppeainet, sest õppekava ja õpetajate oskused on puudulikud. (Kunci, 2022, lk 284-285)

Indoneesia Samarida eralastaed on esimene asutus, mis töötas oma õppekavas välja seksuaalkasvatuse programmi. Seega viidi läbi seal uuring seksuaalhariduse käitlemisest eelkoolieelses lasteasutuses. Uuringus selgus, et õpetaja roll suhtlejana on edastada lastele informatsiooni eneseidentiteedi, puhtuse ja privaatsete kehaosade tervise kohta. Selleks õpetaja peab piisavalt omama seksuaalkasvatuse alaseid teadmisi. Lasteaias tegeletakse seksuaalhariduse andmisega iga päev. Vaatluste ajal märgati, et lastel on üldiselt suur uudishimu, mis julgustab neid rohkem küsimusi esitama, näiteks lapsed võivad küsida moslemipoiste ümberlõikamise kohustuse kohta ning õpetaja omakorda annab tõeväärseid selgitusi. Küsimused ulatusid abielu, abikaasa määratluse ja menstruatsioonitsükli teemadest kuni naisteni. Õpetaja püüab vastata küsimustele lihtsamate ja arusaadavamate vastustega. Toodi välja ka meetod, et õppematerjali võib anda lauldes, sest nii tunnevad lapsed rõõmsat õhkkonda. Laulud on lastele kergesti meeldejäädavad. Laulude ajal saab õpetada või korrata mõningaid kehaosi, mida saab ja mida ei saa puudutada. Uuringu käigus kõik intervjueeritavad õpetajad nõustusid, et seksuaalkasvatus varases lapsepõlves on oluline. Õpetajate sõnul seksuaalkasvatuse eesmärk on anda teadmisi soolistest erinevusest, kehaosadest, mida tohib ja mida ei tohi puudutada ning kuidas enda eest hoolitseda. Kõik see viitab, et kool peaks valmistama ette õpetajaid seksuaalkasvatust käsitlevate materjalide valdamiseks enne nende rakendamist, et muuta õpetajad suutlikuks vastata laste küsimustele. (Kunci, 2022, lk 285-287)

Türgis on viidud läbi uuringud ning nende käigus selgus, et nende riigi alushariduse programmis on näha, et neil alahinnatakse mõistet "seksuaalkasvatuse". Õpetajakoolituse programmi raames ei ole neil seksuaalkasvatuse nimetuse all kohustuslikku kursust. Samuti uuringute käigus selgus, et uuringud, mis on seotud varajase lapse seksuaalkasvatusega olid suuremas osas läbiviidud vanematega ning õpetajatega viidud läbi uuringud on piiratud. Uuring, mis oli viidud läbi õpetajatega näitas, et õpetajatel ei ole piisavaid teadmisi seksuaalkasvatusest ning nad hoiduvad oma programmis igasuguse seksuaalharidusega seotud eritegevuse kavandamist. (Ünlüer, 2018).

Hollandis alustatakse seksuaalkasvatust nelja-aastaselt. Käsitledes lasteaias seksuaalkasvatust, lastega suheldakse avatult ja ausalt nii armastusest kui ka suhete teemal. Seaduse järgi peavad kõik Hollandi algkooliõpilased saama mingis vormis seksuaalharidust. Seksuaalkasvatuse teema käsitlemisel peab kasutama põhiprintsiipe, nende hulgas seksuaalset mitmekesisust ja seksuaalset enesekehtestamist. Õpilasi julgustatakse olema ausad kõigi seksuaalsete eelistuste vastu ning aidatakse õpilastel arendada oskusi kaitsta end seksuaalse sunni, hirmutamise ja kuritarvitamise eest. Seksuaalset arengut peetakse normaalseks protsessiks, mida kogevad kõik noored ja neil on õigus saada sellel teemal ausat ja usaldusväärset teavet. Hollandis on läbi viidud erinevad uuringud, mis on näidanud, et Hollandis teismelised ei seksi keskmiselt varasemas eas kui teistes Euroopa riikides või Ameerika Ühendriikides. Samuti uuringud on näidanud, et 12-25 aastased Hollandi noorukid on öelnud, et neil oli esimesed seksuaalsed kogemused "soovitud ja lõbusad". Antud andmeid võrreldi küsitlusega, mis oli viidud Ameerika Ühendriikides, kus tulemused näitasid, et suurem osa küsitletutest oleksid esimest korda seksimisega kauem oodanud. Hollandis on teismeliste raseduste määr viis korda madalam kui USA-s. Uuringute käigus selgus ka see, et õpilased, kes olid läbinud seksuaalharidust Hollandis on enesekindlamad ja paremad suhtlejad. (Melker, 2015)

Kanadas on viidud läbi uuringud, mille käigus selgus, et koolieelikute õpetajad suhtuvad seksuaalharidusse positiivselt ning toetavad seksuaalhariduse juurutamist varases eas (0-6 aastat). Samuti uuring oli viidud läbi Šotimaal ja Kreekas. Kreekas osalenud õpetajatest toetas seksuaalharidust varases eas ainult pooled ning Šotimaal ainult 14%. Kreeka ja Šotimaa uuringus selgus ka see, et õpetajate väljaõpe ja kvalifikatsioon on erineval tasemel. Näiteks Kreekas algab koolieelne seksuaalharidus 3.5-aastaselt ja see on tingitud riiklikust

haridussüsteemist, mis annab õpetajatele rohkemat juurdepääsu koolitusvõimalustele. (Balter, Rhijn & Davies, 2016).

1.3 Seksuaalkasvatuse võimalused õppe- ja kasvatustegevustes

Teadmatus, väärarusaamad ja hirm takistavad väikelaste eakohase seksuaalhariduse rakendamist kogu maailmas. (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter, Sajaniemi & Kaltiala, 2020). Kui käsitleda seksuaalharidust õppeprotsessis, peab olema õpetaja, kes kogu õppetööd koordineerib. Kuid on ka olemas teine võimalus – kaasata konkreetsete teemade käsitlemisse spetsialiste väljaspool õppeasutust. Need võiksid olla medõed, ämmaemandad, noorsootöötajad või psühholoogid, kes on läbinud seksuaalhariduse alase erikoolituse. Näiteks Eestis saavad lapsed osa oma seksuaalharidusest lähedalasuvates noorte nõustamiskeskustes. Seksuaalhariduse edasiandmiseks peab muutma selle kohustuslikuks. Mõnede riikide kogemuse põhjal võib öelda, et tõenäoliselt väheneb sellele pööratud tähelepanu, kui see aine on vabatahtlik. Seksuaalkasvatuse aine sisseviimisel õppekavasse oleks kasuliku kaasata ka lapsevanemaid, selleks et kindlustada optimaalne "ühilduvus" lapsevanemate ja kooli vahel. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 12).

Seksuaalharidust käsitletakse erinevalt, kas antakse seda eraldi õppeainena või ühendatakse see teiste õppeainetega. Aine käsitlemise viis mõjutab nii õppe sisu kui ka kasutatavaid meetodeid. Kui seksuaalharidust antakse bioloogia või terviseõppe kontekstis, siis keskendutakse rohkem füüsilistele aspektidele, kui aga teemat käsitletakse humanitaarteaduste kontekstis, siis pööratakse rohkem tähelepanu sotsiaalsetele aspektidele. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 12)

Käsitledes seksuaalkasvatust õppe- ja kasvatustegevustes on tähtis kaasata neli põhiteemat – minu keha, tunded ja suhted, laste saamine ja enesekehtestamine. Näiteks võttes läbi teemat "minu keha" võib suhelda lastega teemal "kes ma olen" saab paluda lastel leida erinevusi ja sarnasusi oma kaaslastega. Uurides tundeid, võib anda lapsele katsuda erinevaid esemeid ja paluda tal väljendada oma tundeid. Rääkides laste saamisest võib uurida laste käest, kus elavad lapsed enne sündi. Käsitledes enesekehtestamise teemad võib õpetada lastele, kuidas peab ütleva "ei" ning selgitada, et igal inimesel on õigus seda teha siis kui ta tunneb ebamugavust. (Part & Kull, 2018)

Igal võetavad põhiteemal on omad eesmärgid. Uurides oma keha lapsed vaatlevad ennast ja teisi ning märkavad oma erinevusi ja sarnasusi teistega. Saavad teada, et iga inimene on

ainulaadne ja väärtuslik. Nad saavad teada oma keha omapäradest ja õpivad austama kehade erinevusi. Samuti õpivad lapsed selgeks teatud reegleid ja tavasid, mis on seotud alastiolemise ja privaatsusega. Uurides tundeid ja suhteid lapsed kogevad meeldivaid ja ebameeldivaid tundeid. Nad õpivad väljendama ennast. (Part & Kull, 2018)

Andes lastele seksuaalharidust võib kasutada erinevaid meetodeid, näiteks laulmine. Kasutades laulmise meetodit saab õpetada lastele kehaosi, mida keegi ei tohiks puudutada ja kuidas öelda ei, kui teised inimesed tahavad sinu piire rikkuda; osutada vastupanu, nimelt võime peatada seksuaalvägivalla, näiteks appi karjudes; teatada ebamugavast käitumisest tema suhtes ning olla avatud oma vanematele; ehitada üles lapse intellektuaalset isiksust. Kui tekivad olukorrad kus laps ise avaldab huvi ja esitab küsimusi, peab õpetaja alati jääma rahulikuks, et lastel oleks alati õppimise ajal mugav ning õpetaja peab looma mõnusa õppeõhkkonna. (Kunci, 2022, lk 286-287)

Viies läbi seksuaalkasvatusega seotud õppe- ja kasvatusetegevust on tähtis panna lapsi mõtlema ja rääkima erinevast intiimsusest ning mis tundub hea ja mis mitte. Näiteks rääkides kallistamisest võib uurida laste käest, miks inimesed kallistavad ning millised tunded tekivad lapsel kallistamise ajal. Sellised vestlused aitavad lapsel mõista oma keha ja sisemisi tundeid. Lapsed õpivad ütlema, kui nad ei taha, et neid puudutataks. Kui lapsed on harjunud varakult suhtlema antud teemadel, siis saades 11-aastaseks nad tunnevad ennast piisavalt mugavalt, et liikuda edasi teiste arutelude juurde paljunemisest, turvalisest seksist ja seksuaalsest kuritarvitamisest. (Melker, 2015)

Käsitledes seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatusetegevuses saab kasutada erinevaid abimaterjale. Näiteks sotsiaalkindlustusameti leheküljel on olemas plakat "minu keha ja turvalisus" (Sotsiaalkindlustusamet, 2023), kus on kirjas punktide kaupa, mida lapsed peaksid teadma ja oskama ning millised hoiakud neil peaksid olema. Samuti plakati peal on olemas ujumisriiete reegel, puudutamise reegel ja kolme sammu reegel. Samuti hea abimaterjaliks on metoodiline materjal lapse seksuaalse arengu toetamiseks "Koolieelses eas laste seksuaalkasvatus: keha, tunded ja turvalisus" (Part & Kull, 2018).

Alates sünnist lapsed hakkavad oma keskkonna mõistma ja uurima. Arenedes lapsed saavad aru oma tähelepanekute ja kogemuste põhjal, et on olemas kaks sootüüpi. Kui laps on mõistnud, millised sootüübid eksisteerivad ja ennast õigesti identifitseerinud, jätkab laps antud teema uurimisega. Ta hakkab esitama täiskasvanutele küsimusi tüdrukute ja poiste

kehaliste erinevuse kohta ning ka suguelundite kohta. Samuti lapsel tekivad küsimused raseduse ja sünnituse kohta. Kõik need küsimused tekivad lapse uudishimust ja soovist elust rohkem teada saada. Seega täiskasvanute kohustus on seksuaalsusealase teabe edastamine ja lapsele eeskujuna näitamine. Kui aga täiskasvanu ei anna õigel ajal lapsele vastust, võib see põhjustada lapse uudishimu süvenemist ja viia ta erinevate ja ebatäpsete infoallikate juurde. (Güder & Alabay, 2018)

Umbes 3-4-aastaselt lapsed hakkavad tegelema enesepuudutusega või stimuleerimisega, sest neil on huvi enda keha vastu ja see võib tekitada neil häid tundeid. Tihti selline asi juhtub siis, kui laps vaatab televiisorit, on põnevil või hoopis igavlenud. Kolme aastased lapsed on juba piisavalt vanad, et mõista, mis on hea või halb, mis on lubatud või mitte. Selliseid olukordi võib kasutada õpetatava hetkenähtena ning tuletada lapsele meelde, et suguelundite puudutamine ei ole avalikult vastuvõetav, näiteks öeldes, et enda suguelundi puudutamine on midagi, mida tehakse privaatsetes kohas olles üksi oma toas ning laps ei saa seda teha lasteaias teiste ees. Informatsiooni kinnitamiseks võib õpetaja näidata lapsele magamistoa pilte, et kinnitada, et vajadusel enesepuudutamine peaks toimuma seal. Kui aga lapsel on mingi puue, siis on soovituslik kasutada käitumistehnikaid, näiteks rollimäng, et aidata lapsel mõista privaatsuse mõistet ja õpetada kehaohutuse oskusi. (Kenny, Dinehart & Wurtele, 2013)

1.4 Seksuaalharidus kui seksuaalse väärkohtlemise ennetus

Seksuaalvägivald on tõsine sotsiaalne ja rahvatervise probleem, mille ohvriteks võivad olla inimesed erinevas vanuses, kuid enim haavatavad on lapsed ja noored (Justiitsministeerium, 2016). Lapse seksuaalne väärkohtlemine on täiskasvanu või teise lapse poolt lapse kaasamine seksuaalsesse tegevusse. Seksuaalne väärkohtlemine võib olla nii füüsiline kui ka vaimne. Füüsiline seksuaalne väärkohtlemine on seksuaalse sisuga katsumine, lapse sundimine teise isiku suguelundite katsumine, oraalne, anaalne või vaginaalse laadi seksuaalne kontakt. Füüsiline seksuaalne väärkohtlemine on pornograafilise sisuga videote/piltide näitamine, lapse alasti pildistamine/filmimine, palja lapse pealt vaatamine, seksuaaltegevuse näitamine lapsele, seksuaalse sisuga vestlus lapsega. Tavaliselt kui on toimunud seksuaalne väärkohtlemine, laps ei saa aru, et teda on väärkoheldud. See omakorda näitab täiskasvanutele, et lastega peab seksuaalsusest rääkima, et laps mõistaks, mis on normaalne ja ebanormaalne ning saaks õigel ajal toimuvast aru. Seksuaalne väärkohtlemine rikub lapse usaldust, turvalisuse tunnet ja loomulikku eakohast arengut. (Eelmaa, 2018).

Lapse seksuaalne väärkohtlemine on tõsine lapse heaolu ja arengut kahjustav tegu (Justiitsministeerium, 2016).

Seksuaalse kuritarvitamise ohvriteks on sagedamini lapsed ning tihti ohvriteks sattunud lapsed on probleemsest perekonnast. Samuti tihedamini seksuaalse kuritarvitamise ohvriteks satuvad lapsed, kellel ei ole vajalikke teadmisi seksuaalkasvatusest. (Celik, 2018). Ohvriteks sattuvad ka lapsed, kelle on mingi puue. Oht on suurem, kui puue kahjustab lapse tajutavat usaldusväarsust või vastupanuvõimet. Kõne- ja keelepuudega lastel on seksuaalse kuritarvitamise oht kolm korda suurem kui puudega lastel. (Kenny, Dinehart & Wurtele, 2013). Seksuaalharidus on vajalik, et kaitsta lapsi seksuaalse väärkohtlemise eest. Seksuaalkasvatus peaks toimuma mitte ainult kodus, vaid ka lasteaedades ja koolides ning selleks on vaja koostada tõhusat seksuaalkasvatus programmi.

Lastega seksuaalsusest ja seksuaalvägivallast rääkimine on keeruline, sest tihti täiskasvanud ei tea, kust ja millest alustada. Käsitledes seksuaalvägivalla teemat õpetaja peaks olema teadlik oma hoiakutest, samuti tähtis on jälgida sõnakasutust ja hoiduda ohvrisüüdistusest. Enne kui õpetaja alustab lapsega seksuaalsusest rääkimist, peab ta kaardistama, mida tähendab lapse jaoks seksuaalsus, millised mõtted ja sõnad lapsel sellega seostuvad ning kuidas ta seksuaalsuse osi näeb. (Eesti seksuaaltervise liit, 2018).

Tihti lapsed ei julge rääkida juhtunust seksuaalvägivallast, selle põhjuseks võib olla häbitunne või kartus. Kuid laps võib näidata juhtunut oma käitumisega ning selle jaoks on loodud erinevate vanuste laste käitumise kohta valgusfoor ehk murebaromeeter, kus on kirjeldatud normaalset eakohaseid seksuaalse sisuga tegevusi kui ka murettekitavaid käitumisi. Selle eesmärk on hoida ära laste ja teismeliste seksuaalset kuritarvitamist ja väärkohtlemist ning vältida laste ja teismeliste probleemset seksuaalkäitumist. Tihti probleemse seksuaalkäitumisega lapsed ja teismelised on ise olnud kuritarvitamise ohvrid. Sellepärast on oluline tunda ära seksuaalkäitumise probleeme ja õigeaegselt sekkuda. (Justiitsministeerium, 2016)

Iraanis, uuringud on näidanud, et 30% lastest on kogenud seksuaalset väärkohtlemist enne kuuendat eluaastat. Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) andmetel seksuaalsest väärkohtlemisest vaikib 50% lastest. (Martin, Riazi, Firoozi, Nasiri, 2020)

Indoneesias viimastel aastatel jätkuvalt kasvab seksuaalse vägivallaga seotud probleemid ning 2020. aastal seksuaalse väärkohtlemise juhtumite arv kasvas 30% võrra. Verbaalsete

võimete ja tunnete väljendamise ebapiisavus on üks põhjusi, miks seksuaalvägivalda lastega sageli esineb. Lapsed, kes kogevad seksuaalset vägivalda on tihti suurema kalduvusega käitumis-, tunnetus- ja emotsioonihäiretele. Indoneesia motivaator ja kommunikaator Kata Kunci arvates, õpetajad peaksid suutelised olema head suhtlejad ja motivaatorid, et ennetada laste seksuaalvägivalda. Üks võimalikest seksuaalkasvatuse strateegiatest võiks olla aktiivne dialoogitegevus lasteaias ning kasvatusprogramm ja ravivõimalus seksuaalvägivalda kogenud lastele. Laste seksuaalvägivalda juhtumite suur arv peaks julgutama õpetajaid võtma oma rolli ja kaasama end seksuaalhariduse andmisse. Seksuaalkasvatuse kui vägivalda ennetava meetmena rakendamisel on õpetajate roll üks tähtsamaid tegureid. (Kunci, 2022, lk 283-284)

Alushariduse töötajad saavad koolitusi laste väärkohtlemisest, sh seksuaalsest väärkohtlemisest selleks, et märgata õigel ajal väärkohtlemist ning teavitada sellest vastavatele ametiasutustele. Laste seksuaalne käitumine võib õpetajalt tekitada muret. Siin kohal on väga oluline, et õpetaja saaks eristada normaalset ja ebanormaalset seksuaalkäitumist, et tuvastada, kas last on seksuaalselt kuritarvitatud. (Kenny, Dinehart & Wurtele, 2013)

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja lasteõpetajate arvamused seksuaalkasvatuse vajalikkusest koolieelses lasteasutuses ning analüüsida õpetajate valmisolekut käsitleda seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatustegevuses.

Vastavalt eesmärgile on uurimistööle seatud uurimisküsimused, mis aitavad eesmärki saavutada ja toetada:

- Milline on õpetajate teadlikkus seksuaalkasvatusest?
- Kui vajalikuks peavad õpetajad seksuaalkasvatust koolieelses lasteasutuses?
- Milline on õpetajate valmisolek käsitleda seksuaalteemasid õppe- ja kasvatustegevustes?
- Kui tihti õpetajad käsitlevad seksuaalteemasid õppe- ja kasvatustegevustes?
- Millised on seksuaalteemade käsitlemise takistavad tegurid õppe- ja kasvatustegevuses?

2.1 Uurimismetoodika valik ja kirjeldus

Uurimistöö andmete kogumiseks kasutati kvantitatiivset lähenemisviisi. Andmeid koguti küsimustiku abil ning analüüsiti statistiliste meetoditega. Kvantitatiivset uurimust tehes toetuti teooriale ning varasematele uurimustele. (Õunapuu, 2015, lk 55)

Andmete kogumiseks kasutati ankeetküsimustikku, mis oli loodud Google Forms keskkonnas. Küsitlusega töö autor selgitab välja, milline on õpetajate teadlikkus seksuaalkasvatusest ning õpetajate valmisolek käsitleda seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatustegevustes. Ankeet koosnes 26 küsimusest, millest 17 oli valikvastustega küsimust ja 9 avatud küsimust. Küsimustik oli jaotatud kuude erineva teemaplokki. Esimene teemablokk annab ülevaate õpetajate üldandmetest. Teine teemablokk annab ülevaate õpetajate teadlikkusest seksuaalkasvatuses. Kolmas teemablokk annab ülevaate õpetajate hinnangust seksuaalkasvatuse vajalikkusest koolieelses lasteasutuses. Neljas teemablokk annab ülevaate seksuaalkasvatuse teema käsitlemise sagedusest. Viies teemablokk annab ülevaate seksuaalkasvatuse teema käsitlemist takistavate teguritest ning viimane teemablokk annab ülevaate õpetajate lisa kommentaaridest seksuaalkasvatuse teema kohta.

Saadud tulemusi analüüsiti Microsoft Excel tabelarvutusprogrammis ning keskpunkti määramiseks kasutati Likert skaalat. Likert skaala peamiseks eesmärgiks on määrata

keskpunkti ning tavaliselt seda kasutatakse teadmiste, arusaamade ja hoiakute mõõtmiseks. (Õunapuu, 2015, lk 166). Kasutades Likert skaalat kasutatakse tavaliselt vastusteks "täiesti nõus", "nõus", "pigem ei nõustu" ja "ei ole üldse nõus". (Britannica Entsüklopeedia, 2017).

2.2 Uurimisprotseduuri kirjeldus

Uurimuse jaoks oli loodud küsitlus *Google Forms* keskkonnas. Esimesed kolm küsimust oli loodud selleks, et saada üldandmeid vastajate kohta. Küsimused neli kuni üheksa annavad ülevaate õpetajate teadlikkusest seksuaalkasvatusest. Küsimused 10-20 annavad ülevaate sellest, kui vajalikuks peavad õpetajad seksuaalkasvatuse ja väärkohtlemise teemat koolieelses lasteasutuses. Küsimused 21-23 annavad ülevaate kui tihti õpetajad käsitlevad seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatustegevustes. Küsimus 24 annab ülevaadet sellest, millised takistavad tegurid esinevad õpetajatel seksuaalkasvatuse teema käsitlemisel. Küsimus 25 annab ülevaate muudest kommentaaridest, mida õpetajatel oli lisada seksuaalkasvatuse teemal (Lisa 1).

Põhiuurimus viidi läbi veebruar 2023 – märts 2023. Küsimustik edastati e-kirjaga lasteaedade juhtkondadele ja seejärel edastati küsitluse link rühmaõpetajatele. Esimesel korral tuli kokku 39 vastust. Kahe nädala pärast saadeti küsimustik uuesti ning siis tuli juurde 61 vastust õpetajalt.

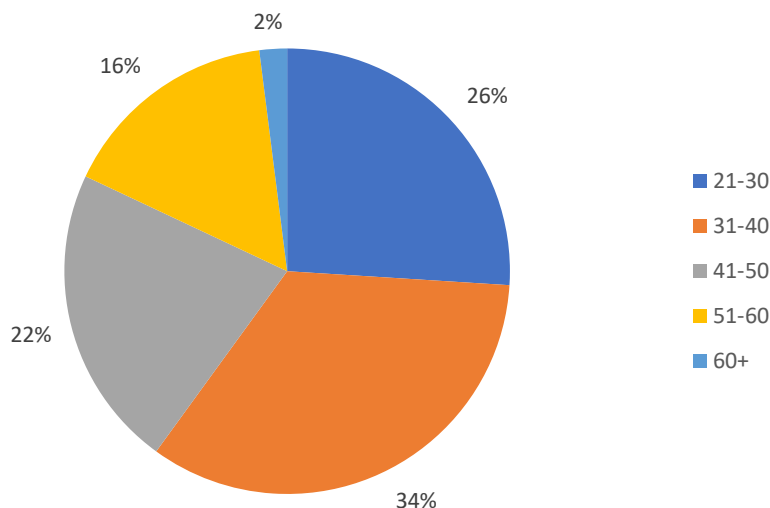
Tulemusi hakati analüüsima kasutades *Microsoft Excel* tabelarvutusprogrammi abil ning seejärel pandi andmeid kirja *Microsoft Word* tekstitöötlusprogrammi. Andmete näitlikustamise vahendina kasutati diagramme ning arvulisi näiteid.

2.3 Uurimistöö valim ja selle kirjeldus

Uurimistöö küsitlus viidi läbi Ida-Virumaa, Lääne-Virumaa ja Harjumaa lasteaedades. Valimi moodustasid lasteaedade rühmaõpetajad. Küsimustikule vastas kokku 100 õpetajat.

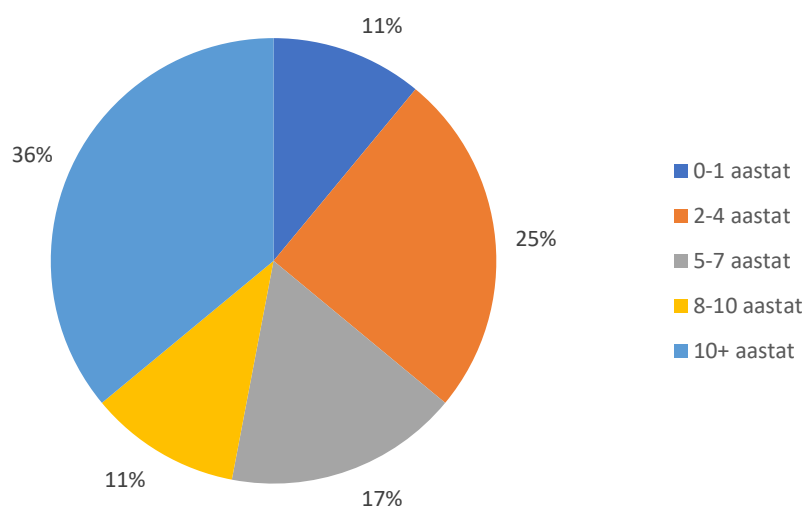
Ankeedile vastanud õpetajatest 31% on vanuses 31-40 aastat. 26% vastanutest on vanuses 41-50 aastat, 22% vastanutest on vanuses 51-60 aastat. Vanuses 21-30 aastat on õpetajatest 18% ning vanuses 60+ on 3%. (Joonis 1)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et keskmine vastanute lasteaiaõpetajate vanus on 39-aastat. Kõige vanem vastaja oli 69-aastane. Kõige noorem vastaja oli 21-aastane.

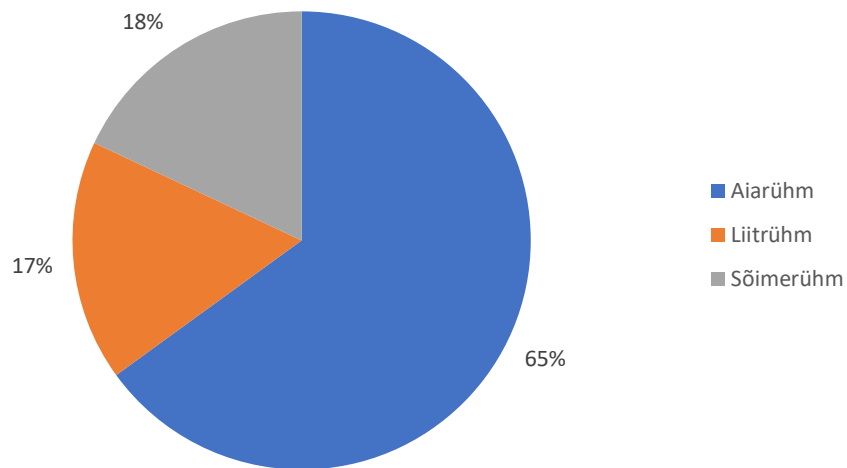
Joonis 1. Lasteaia õpetajate vanuseline jaotus

36% vastanud lasteaiaõpetajate tööstaaž oli üle 10 aastat. Järgmisena on näha, et 25% vastanute tööstaaž on kaks kuni neli aastat. 17% lasteaiaõpetajate tööstaaž on viis kuni seitse aastat, 11% lasteaiaõpetajatest on töötanud lasteaias kaheksa kuni kümme aastat ning 11% vastanutest on töötanud lasteaias kuni üks aasta. (Joonis 2)

Joonis 2. Õpetajate tööstaaž

Küsimustikule vastanud õpetajatest 65% töötab aiarühmas. 18% vastanutest õpetajatest töötab sõimerühmas ja 17% liitrühmas. (Joonis 3)

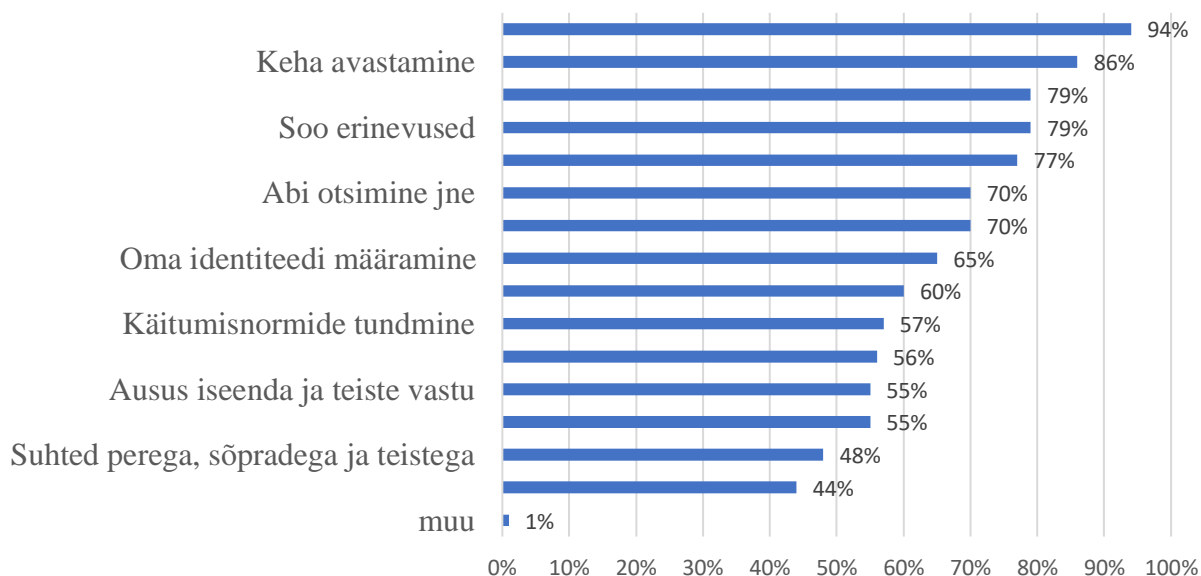
Joonis 3. Vastanud õpetajate jagunemine rühmade järgi

Kokkuvõetult võib öelda, et suurem osa vastanud õpetajatest töötab aiarühmas ning kõige vähem töötab liitrühmas.

3. UURIMISTULEMUSTE KIRJELDAMINE JA ANALÜÜS

3.1 Õpetajate teadlikkus seksuaalkasvatusest

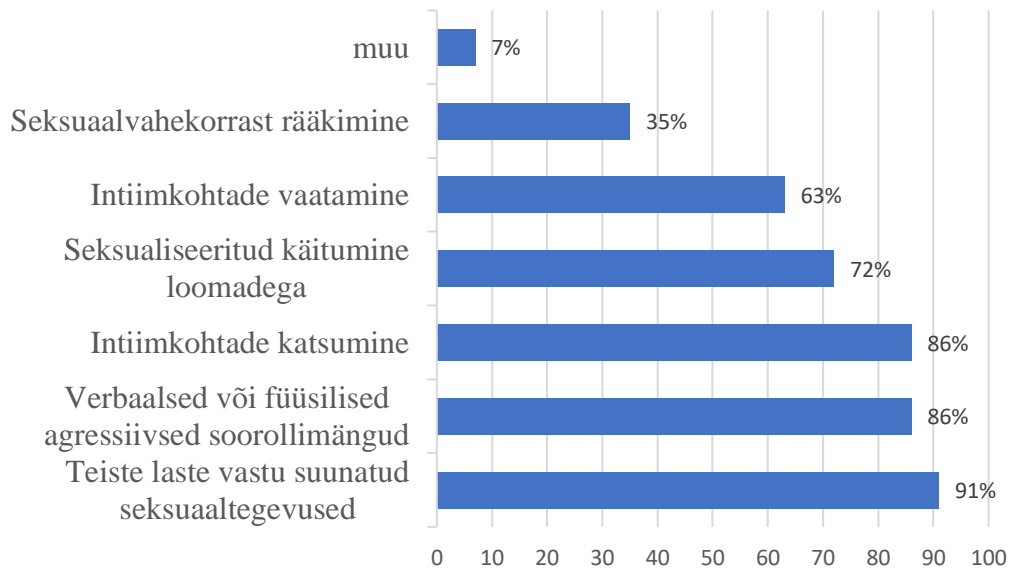
Üheks töö eesmärgiks oli uurida, mida tähendab õpetajate jaoks seksuaalharidus ja milliseid teemasid nende arvates seksuaalharidus endas sisaldab. Joonisel 4 on näha, et kõige rohkem valiti järgmisi teemasid – 94% oma keha tundmine, 86% keha avastamine, 79% soorollid ja soo erinevused, 77% tervis ja 70% turvaoskused – enda kaitsmine, abi otsimine jne. Kõige vähem osutusid valituks – 48% suhted perega ja sõpradega ja 44% enesekehtestamine.

Joonis 4. Seksuaalkasvatuse sisu õpetajate hinnangul

Eesmärgiks oli ka välja selgitada, mida tähendab õpetajate jaoks seksuaalne väärkohtlemine ja mida see endas sisaldab. Joonisel 5 on näha, et kõige rohkem osutusid valituks järgmised vastused – 91% teiste laste vastu suunatud seksuaaltegevused, 86% intiimkohtade katsumine ja verbaalsed või füüsilised agressiivsed soorollimängud, 72% seksualiseeritud käitumine loomadega ja 63% intiimkohtade vaatamine. Kõige vähem osutus valituks seksuaalvahekorra rääkimine 35%.

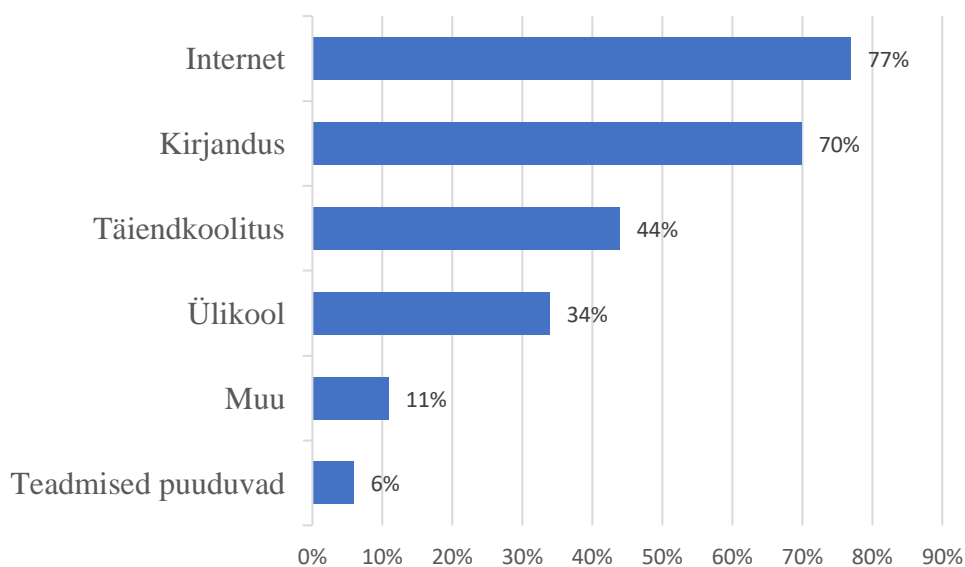
Kokkuvõtvalt saab öelda, et lasteaiaõpetajate arvates seksuaalne väärkohtlemine on intiimkohtade katsumine ja vaatamine, verbaalsed või füüsilised agressiivsed soorollimängud, teiste laste vastu suunatud seksuaaltegevused ja seksualiseeritud käitumine loomadega.

Joonis 5. Õpetajate seksuaalse väärkohtlemise definitsioon

Lisaks oli küsitluse eesmärgiks uurida, kust on õpetajad saanud teadmisi seksuaalhariduslikel teemadel. Joonisel 6 on näha, et kõige rohkem õpetajad on saanud oma teadmisi internetist (77%) ja kirjandusest (70%). Vähem on õpetajad saanud teadmisi täiendkoolitustel (44%) ja ülikoolist (34%). Vähesed vastajad (6%) on valinud ka vastust, et neil puuduvad teadmised seksuaalkasvatuse valdkonnast.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa õpetajatest on saanud oma teadmisi kirjandusest ja internetist. Kõige vähem osutus valituks ülikool ja täiendkoolitus. Vähestel lasteaiaõpetajatel puudusid teadmised seksuaalkasvatuse valdkonnast.

Joonis 6. Seksuaalhariduslike teadmiste saamine.

Seejärel lasteaiaõpetajatelt küsiti, millistel koolieelsetel laste seksuaalhariduslikel koolitustel on nad osalenud. 42% vastanud õpetajatest ei ole osalenud seksuaalhariduslikel koolitustel. Teised lasteaiaõpetajad on aga välja toonud, millistel koolitustel on nad osalenud. 10% vastanuteist on osalenud Tervisearengu instituudi koolitusel "laste seksuaalkasvatus: keha, tunded ja turvalisus", üks vastaja lisas juurde ka kommentaari */koolitus oli väga huvitav, hariv ja silmaringi laiendav/*. 7% õpetajatest on osalenud Sotsiaalkindlustusameti Sensoa lipusüsteemi koolitusel. Teised vastanud õpetajad ei toonud välja koolituste nimesid, aga on osalenud kas täiendkoolitustel või muudel koolitustel.

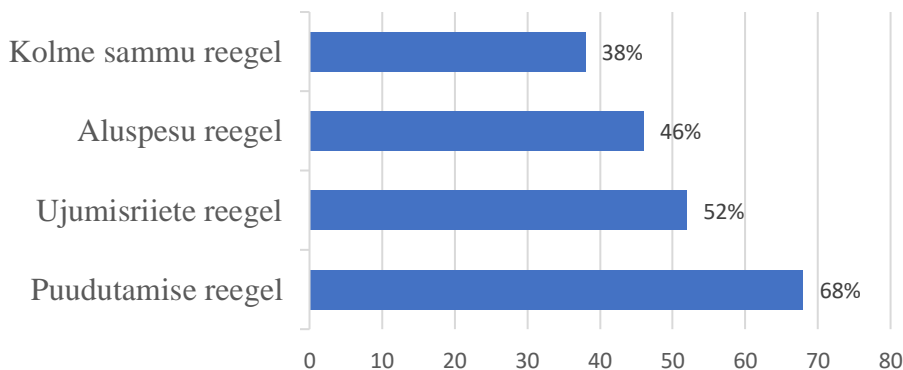
Eesmärgiks oli kaardistada, millistest seksuaalhariduslike õppe/abimaterjalidest on lasteaiaõpetajad teadlikud. Joonisel 7 on näha, et 68% õpetajatest on puutunud kokku Tervise Arengu instituudi plakatiga "Toeta lapse arengut. Lapsest lähtuv seksuaalharidus". 67% vastanuteist on kokku puutunud Tervise Arengu instituudi õppematerjaliga "Lapse keha- ja tundeõpetus". 40% vastanuteist on puutunud kokku Eelma abimaterjaliga "Infomaterjal seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks koolieelsetele lasteasutustele" ja 39% puutus kokku Part & Kull "Koolieelses eas laste seksuaalkasvatus" õppematerjalidega. 29% lasteaiaõpetajates on puutunud kokku Eesti seksuaaltervise liidu õppematerjaliga "Euroopa seksuaalhariduse standardid". Kõige vähem ehk 21% õpetajatest on puutunud kokku Justiitsministeeriumi murebaromeetriga. 9% vastanutes lasteaiaõpetajatest on puutunud kokku mingi muu õppe/abimaterjaliga ning 23% ei ole üldse teadlikud seksuaalkasvatuse õppe/abimaterjalidest.

Joonis 7. Õpetajate kokkupuude seksuaalkasvatuse õppe/abimaterjalidega.

Kokkuvõtteks saab väita, et lasteaiaõpetajad on puutunud kokku kõige rohkem Tervise Arengu instituudi plakatiga ''Toeta lapse arengut. Lapsest lähtuv seksuaalharidus'' ja õppematerjaliga ''Lapse keha- ja tundeõpetus''. Kõige vähem on õpetajad puutunud kokku Justiitsministeeriumi murebaromeetriga.

Järgmine eesmärk oli kaardistada, milliseid seksuaalkasvatuse puudutavatest reeglitest on õpetajad teadlikud. Vastanud lasteaiaõpetajatest on kõige rohkem ehk 68% olid teadlikud puudutamise reeglist. Seejärel tuleb ujumisriiete reegel, millest on teadlikud 52% vastanutest. 46% vastanutest lasteaia õpetajatest on teadlikud aluspesu reeglist ning kõige vähem ehk 38% vastanutest õpetajatest on teadlikud kolme sammu reeglist.

Joonis 8. Õpetajate teadlikkus seksuaalkasvatust puudutavatest reeglitest.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et kõige tihedamini on vastanud õpetajad kokku puutunud ujumisriiete ja puudutamise reegluga. Harvemini on õpetajad puutunud kokku aluspesu ja kolme sammu reegluga.

3.2 Seksuaalkasvatuse vajalikkus koolieelses lasteasutuses õpetajate hinnangul

Eesmärgiks oli välja selgitada, kas õpetajad käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes. 60% õpetajatest vastas, et nad käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes. 40% õpetajatest vastas, et ei käsitle seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes.

Järgmine eesmärk oli uurida välja, miks mõned õpetajad käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes ning miks teised õpetajad ei käsitle seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes.

Analüüsidest vastuseid selgus, et vastused on suhteliselt sarnased. Õpetajad käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid, sest need teemad on tähtsad, lapsed peaksid teadma, millised tegevused on lubatud ja millised mitte ning teadma, kuidas käituda väärkohtlemise juhtumi korral. Samuti käsitledes seksuaalhariduslike teemasid, lastel areneb enesemääramisoskus ning nad õpivad arvestama teistega. Tähtis on ka see, et laps tunneks oma keha ning teaks keha erinevustest. Üks õpetajatest on kirjutanud *''Seksuaalkasvatus on üks baasteadmine nagu viisakus- ja/või käitumiskokkulepped''*. Lasteaiaõpetajate arvates seksuaalkasvatuse teemade käsitlemine on tähtis ka selleks, et laps julgeks öelda ei kui talle ei meeldi, et teine teda silkitab jne. Vastanud lasteaiaõpetaja on toonud tähtsat mõtet seksuaalkasvatuse kohta *''Lasteaed on ainus neutraalne koht, kus laps saab teada päriselt, mis on tema kehaosad ja millised on üldiselt vastuvõetavad käitumisharjumused lapse ja tema keha suhtes''*.

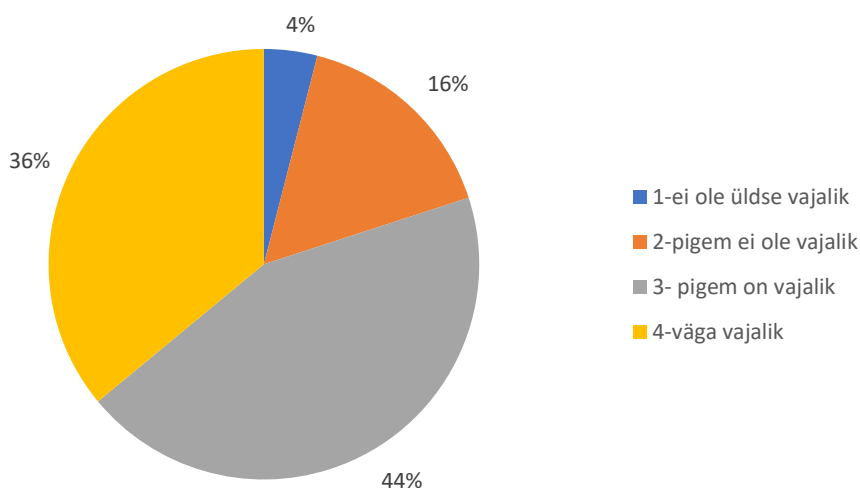
Analüüsidest lasteaiaõpetajate vastuseid olid selgunud ka põhjused, miks mõned õpetajad ei käsitle seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes. Õpetajad on välja toonud, et seksuaalhariduslikud teemad ei ole koolieelses asutuses vajalikud ning seda peaksid õpetama lastele lastevanemad. Üks lasteaiaõpetajatest on kirjutanud ka järgmist *''Lapsed on väiksed antud teema jaoks ning sellega peaks alustama koolis''*.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et suurem osa vastanutest toetab seksuaalhariduslike teemade käsitlemist õppe- ja kasvatustegevustes. Lasteaiaõpetajad, kes käsitlevad

seksuaalhariduslike teemasid põhjendasid oma seisukohti põhjalikumalt kui need lasteaiaõpetajad, kes antud teemat ei käsitle.

Lisaks oli küsitluse eesmärgiks välja selgitada, kuivõrd vajalikuks peavad lasteaiaõpetajad seksuaalkasvatuse käsitlemist õppe- ja kasvatustegevustes. 44% õpetajatest vastas, et õppe- ja kasvatustegevustes seksuaalkasvatuse teema käsitlemine on pigem vajalik. 36% vastanutest lasteaiaõpetajatest leidis, et seksuaalkasvatuse teema käsitlemine on väga vajalik. 16% vastanutest arvab, et antud teema pigem ei ole vajalik ning 4% vastanutest õpetajatest arvab, et seksuaalkasvatuse teema käsitlemise õppe- ja kasvatustegevustes ei ole üldse vajalik. (Joonis 9)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et õpetajate arvates on seksuaalkasvatuse teema käsitlemine õppe- ja kasvatustegevustes siiski vajalik. Aga mõned lasteaiaõpetajad arvavad, et seksuaalkasvatuse teema käsitlemine õppe- ja kasvatustegevustes ei ole vajalik.

Joonis 9. Õpetajate arvamus seksuaalkasvatuse teema käsitlemise vajalikkusest

Seejärel eesmärgiks oli uurida, miks mõned lasteaiaõpetajad peavad seksuaalkasvatust väga vajalikuks ning teised ei pea seda üldse vajalikuks. Antud küsimus oli avatud küsimus, kus õpetajad põhjendasid oma vastust.

Uuringus osalenud õpetajate vastuste põhjal võib järeldada, miks õpetajad arvavad, et seksuaalkasvatuse teema käsitlemine õppe- ja kasvatustegevuses on väga vajalik. Lasteaiaõpetajad on toonud välja, et alustada seksuaalharidusliku teema tutvustamist varem on parem, sest tänapäeva laste areng on juba küps enne kooli. Üks lasteaiaõpetaja on

kirjutanud järgmist *''Paljud lapsevanemad ei räägi antud teemast üldse ning lasteaiaõpetajad saaksid selle alaste teemaga alustada. Elus on palju ohtusid ning ka väike laps peab olema teadlik, mis on lubatud ja mis mitte''*. Paljud õpetajad on välja toonud, et lapsed peaksid tundma oma kehaosi, et neid õigesti. Üks lasteaiaõpetajatest on kirjutanud *''Tänapäeva lastel on olemas juurdepääs nii meedia kui ka paberkandjal olevale informatsioonile, see võib olla nende jaoks arusaamatu ja hirmutav. Lapsed tajuvad, et seksuaalsusega seotud teemad/tegevused on väga intiimsed ning neil võivad tekkida küsimused, millele oleks vaja vastata''*. Paljud lasteaiaõpetajad on toonud välja ka seda, et lapsed peaksid tundma käitumisnorme, sest on puutunud kokku olukordadega, millal lapsed lasteaias üksteist vaatavad või viskavad üksteise üle nalja. Oli lasteaiaõpetaja, kes põhjendas oma vastust järgmiselt *''Väärkohtlemine, sh seksuaalne väärkohtlemine on kahjuks levinud. Lastele on võimalik enda kehast, tunnetest, vajadustest ja ka ohtudest (mis on seotud väärkohtlemisega) rääkida lihtalt, loomulikult ja lastepäraselt''*. Oli ka teine lasteaiaõpetaja, kes oma vastuse põhjenduses tõi väärkohtlemise teemat ning tema vastus oli järgmine *''Lapsed tulevad erinevatest kodudest ning neil on erinevad teadmised laste sünnimisest. Samuti peredes on erinevad olukorrad, kus võib esineda väärkohtlemine. Paraku on õpetajad need inimesed, kes esimesena märkavad lapses muutusi käitumises, sinikaid, onaneerimist, suguelundite demonstreerimist jne''*.

Antud küsimuse juures on toonud mõned õpetajad ka oma kogemust, mis näitas neile, et seksuaalkasvatus on tähtis koolieelses eas. Üks õpetajatest on kirjutanud *''Olen kuulnud liiga palju lugusid, kus laps ei tea veel koolieelikuna oma suguelundite õigeid nimetusi, sest kodus väärkasutaja kasutas väljendeid nagu – nina või miski sarnane''*.

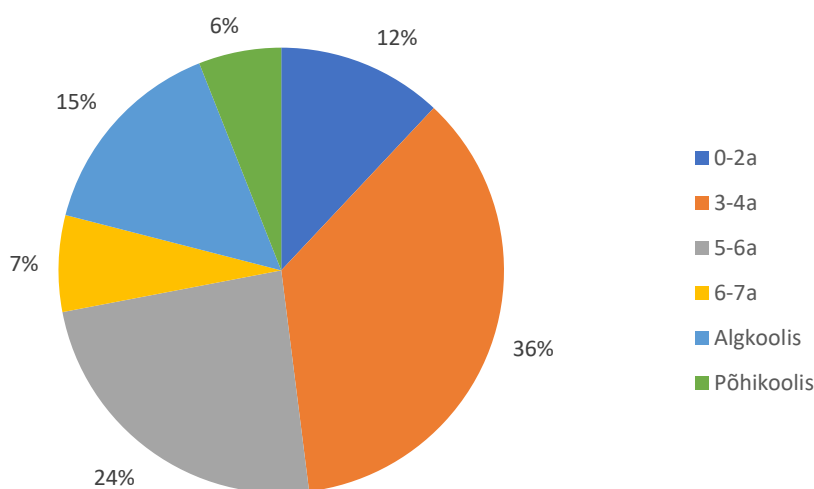
Uuringus osalenud õpetajad, kes arvavad, et seksuaalkasvatus ei ole üldse vajalik koolieelses lasteasutuses kirjutasid, et antud teemaga peaks alustama koolis või selle teema käsitlemiseks peaks olema eraldi tund ja spetsialist, kes saaks lastele seksuaalharidust õpetada.

Mõned õpetajad on põhjendanud oma arvamust järgmiselt: *''Kõik teema käsitletud peavad alguse saama vajadusest ja valmisolekust. Lasteaia lapsed ei ole valmis sellisteks täiskasvanute teemadeks. Üle reageerimist ja liigset sekkumist ei pea vajalikuks. Selle teema käsitletus tekitab lastes ebasoovitava huvi ja käitumist''* ning teine õpetaja on kirjutanud *''Lasteaed jäägu ikka lapseõlveks, et nagu sünnivad nii hakkame kohe lastele rääkima seksuaalkasvatusest või?''*.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa õpetajatest peavad seksuaalkasvatuse teema käsitlemist õppe- ja kasvatustegevuses väga vajalikuks ning on toonud põhjalikke selgitusi. Kuid on ka õpetajaid, et ei pea seksuaalkasvatuse teema käsitlemist vajalikuks, kuid ei ole oma seisukohti põhjalikult selgitanud.

Ankeedis esitati lasteaiaõpetajatele valikvastustega küsimus, mis vanuses õpetajate arvamusel peaks alustada seksuaalharidusega. 36% lasteaiaõpetajates arvavad, et seksuaalharidusega peaks alustama 3-4 aastasel. 24% vastas, et antud teemaga peaks alustama 5-6 aastasel. 15% lasteaiaõpetajatest arvavad, et seksuaalharidusega peaks alustama algkoolis. Lasteaiaõpetajatest 12% arvas, et seksuaalharidusega peaks alustada 0-2 aastasel. 7% lasteaiaõpetajatest arvas, et seksuaalharidusega peaks alustama 6-7 aastasel ja 6% arvas, et antud teemaga peaks alustama põhikoolis. (Joonis 10)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et suurem osa õpetajatest arvab, et seksuaalharidusega peaks alustama 3-4 aastasel ning kõige vähem õpetajatest arvab, et antud teemaga peaks alustada põhikoolis. Mitte keegi vastanutest lasteaiaõpetajatest, ei valinud vastust "gümnaasiumis" ja "ei peaks üldse käsitlema".

Joonis 10. Seksuaalhariduse teema käsitlemine alustamise vanus

Seejärel õpetajatele oli esitatud küsimus, miks nad arvavad, et seksuaalharidusega peaks alustama just nende poolt valitud vanuses.

Õpetajad kes arvasid, et seksuaalharidusega peaks alustama 0-2 aastasel põhjendasid seda järgmiselt, et mida varem alustada, seda kergemini lapsed võtavad informatsiooni vastu.

Samuti õpetajad on kirjutanud, et lapsed peavad tundma ja teadma oma kehaosi, sest just selles vanuses laps hakkab oma keha uurima, küsimusi esitama. Üks lasteaiatõpetajatest on kirjutanud *''Pakkudes turvalist lähedust lapsele ja oma keha tundma õppimist eakohasel viisil algab see haridus kohe''*.

Õpetajad kes arvasid, et seksuaalharidusega peaks alustama 3-4 aastasel, põhjendasid seda järgmiselt, et eakohane põhi arusaamine on väga oluline ning iga vanusel peaksid olema eripärased teadmised. Lasteaiatõpetajad on toonud ka välja, et lapsed selles vanuses hakkavad tundma huvi enda ja teiste kehaosade vastu. Samuti antud vanuses lapsed tunnevad huvi üksteise vastu ning nendega peaks rääkima poiste ja tüdrukute erinevusest. Üks lasteaiatõpetaja on kirjutanud *''Algab sotsialiseerimine ja lastel tekkib rohkem küsimusi, samuti antud vanuses lapsed võivad hakata ennast rahustama enne magama jäämist''*.

Õpetajad kes arvasid, et seksuaalharidusega peaks alustama 5-6 aastasel, põhjendasid seda järgmiselt, et just selles vanuses tunneb laps enda keha ja vastassoo keha vastu huvi. Samuti lasteaiatõpetajad on toonud välja, et selles vanuses lastel on juba tekkinud arusaam ja seksuaalharidusega seotud küsimused. Üks õpetajates on kirjutanud, et *''Selles vanuses kipuvad lapsed oma intiimseid kohti näitama ja nad ise rohkem tunnevad huvi, miks nad sellised on aga teised on teistsugused''*. Lasteaiatõpetajad on kirjutanud ka seda, et lapsed on selles vanuses uudishimulikud, oskavad analüüsida ja seoseid luua.

Õpetajad, kes arvasid, et seksuaalharidusega peaks alustama 6-7 aastasel põhjendasid oma valiku sellega, et selles vanuses lapsed oskavad mõelda ja kaasa rääkida ning on piisavalt nutikad. Lapsed veedavad rohkem aega nutiseadmetes ning nad peaksid olema teadlikud igasugustest ohtudest. Üks lasteaiatõpetaja on kirjutanud järgmist *''Lastel tekib huvi vastassugu vastu, saavad aru, et poiste ja tüdrukute kehad on erinevad ja tahetakse ise uurida''*.

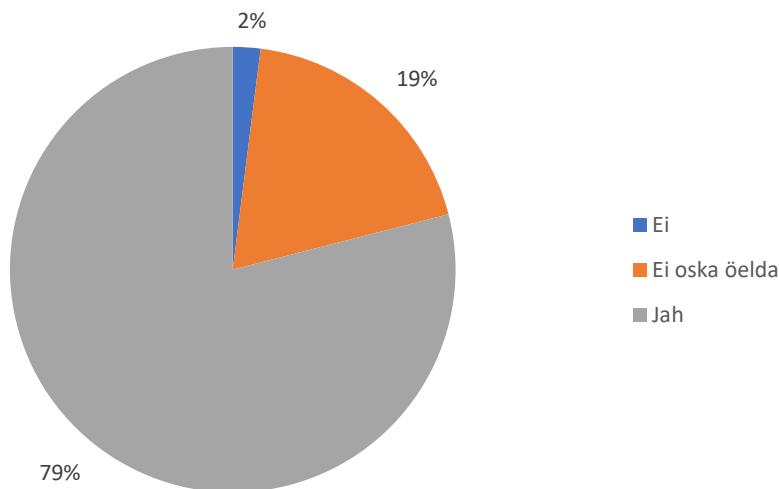
Õpetajad, kes arvasid, et seksuaalharidusega peaks alustama algkoolis kirjutasid, et seksuaalhariduse teemaga peaks alustama enne murdeiga ning kool on selleks parem koht. Samuti selles vanuses lapsed muutuvad rohkem iseseisvaks ja hakkavad üksi liikuma tänavatel. Üks vastaja on kirjutanud järgmist *''Lasteaias lapsed on veel väikesed, kuid minnes kooli tuleb väga kiiresti peale puberteedi algus ning selles eas paras aeg hakata tutvustama täiskasvanute maailma ja hakata lapsi selleks ette valmistama''*.

Õpetajad, kes arvasid, et seksuaalharidusega peaks alustama põhikoolis, põhjendasid seda järgmiselt, et lapsed peaksid teadma ainult soolisi erinevusi. Samuti lasteaiaõpetajate arvates varem ei tohiks alustada seksuaalhariduslike teemadega, sest lapsed võivad antud teemast valesti aru saada ja asju valesti tõlgendada. Üks vastaja on kirjutanud *''Ei pea antud teemad lasteaias oluliseks. Üle reageerimine ja liigne sekkumine ei ole vajalik''*.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et vaadates õpetajate vastuseid saab järeldada, et kõikidel õpetajatel on erinev arusaam, mis on seksuaalharidus ja mis teemasid see endas käsitleb. Mõned õpetajad pooldavad seksuaalharidust koolieelses lasteasutuses ja mõned mitte.

Uurimuse eesmärgiks oli ka teada saada, kas õpetajate arvates peaks lastega rääkima seksuaalsest väärkohtlemisest. 79% vastanud lasteaiaõpetajate arvates lastega peaks seksuaalsest väärkohtlemisest rääkima. 2% vastanud lasteaiaõpetajate arvates lastega ei peaks seksuaalsest väärkohtlemisest rääkima. 19% lasteaiaõpetajatest ei osanud öelda, kas seksuaalsest väärkohtlemisest peaks lastega rääkima. (Joonis 11)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa lasteaiaõpetajatest arvab, et lastega peaks seksuaalsest väärkohtlemisest rääkima. Väga vähesed uuringus osalenud lasteaiaõpetajad arvavad, et seksuaalsest väärkohtlemisest ei peaks lastega koolieelses lasteasutuses rääkima.

Joonis 11. Õpetajate arvamus seksuaalse väärkohtlemise teema tähtsusest koolieelses lasteasutuses.

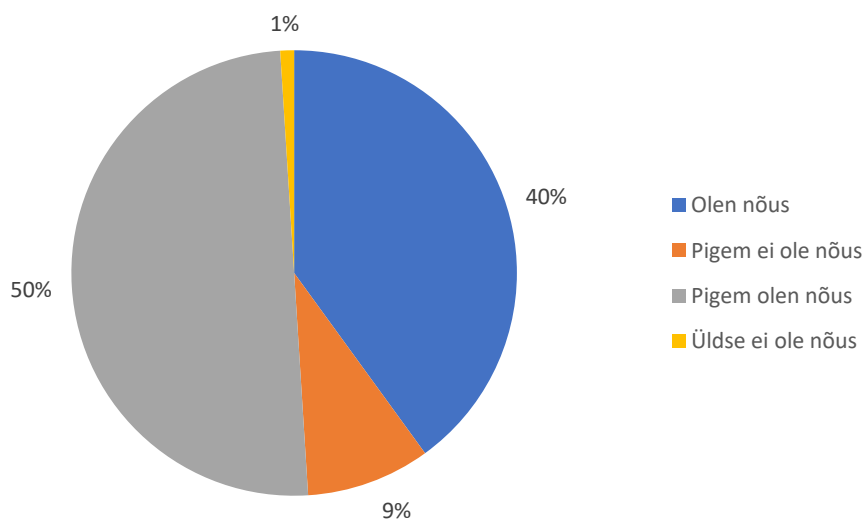
Järgmine eesmärk oli uurida, kui paljud lasteaiaõpetajad on lastega seksuaalsest väärkohtlemisest rääkinud. Selgus, et 59% vastanutest lasteaiaõpetajatest ei ole lastega

seksuaalsest väärkohtlemisest rääkinud. 41% vastanutest lasteaiaõpetajatest on lastega seksuaalse väärkohtlemise teemal rääkinud.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa õpetajatest ei ole lastega seksuaalsest väärkohtlemisest rääkinud ning alla poole vastanutest lasteaiaõpetajatest on antud teemal lastega suhelnud.

Järgmine eesmärk oli uurida, kas õpetajad on nõus väitega "rääkides lastega seksuaalkasvatusest ja/või seksuaalsest väärkohtlemisest saab ennetada seksuaalset väärkohtlemist". 50% õpetajatest olid pigem nõus antud väitega ja 40% õpetajatest olid täiesti nõus väitega. Lasteaiaõpetajatest 9% pigem ei olnud nõus väitega ning 1% vastanutest ei olnud üldse väitega nõus. (Joonis 12)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suures osa vastanud lasteaiaõpetajatest on nõus väitega, et rääkides lastega seksuaalkasvatusest ja/või seksuaalsest väärkohtlemisest saab ennetada seksuaalset väärkohtlemist. Vähesed õpetajatest ei olnud väitega nõus.

Joonis 12. Õpetajate arvamus väitest "rääkides lastega seksuaalkasvatusest ja/või seksuaalsest väärkohtlemisest saab ennetada seksuaalset väärkohtlemist".

Seejärel eesmärgiks oli teada saada põhjus, miks lasteaiaõpetajad arvasid väite kohta "rääkides lastega seksuaalkasvatusest ja/või seksuaalsest väärkohtlemisest saab ennetada seksuaalset väärkohtlemist" just nii nagu vastasid. Analüüsisid õpetajate vastuseid võib välja tuua nii väite poolt kui ka väite vastu argumente.

Suurem osa õpetajatest on selgitanud oma seisukohta järgmiselt – laps peaks teadma, mis on hea ja mis on halb, analüüsida olukorda ning vajadusel abi saamiseks täiskasvanute poole pöörduda. Samuti antud teemal peaks lastega rääkima, et nad saaksid ennast kaitsta ja ebameeldivas situatsioonis ei öelda. Üks vastanud õpetajatest on toonud välja ka seda, et varem lastega seksuaalse teemadel rääkimine oli tabuteema ning see oli toonud olukorda, kus ühiskonnas on palju inimesi, keda lapsepõlves on väärkoheldud ning see on täiskasvanute tegemata töö. Samuti vastanud lasteaiaõpetajad on välja toonud, et täiskasvanute vastutus on lastele seksuaalhariduslike teemat tutvustada ja teha kõike arusaadavaks, rääkida riskidest ja kuidas ennast kaitsta.

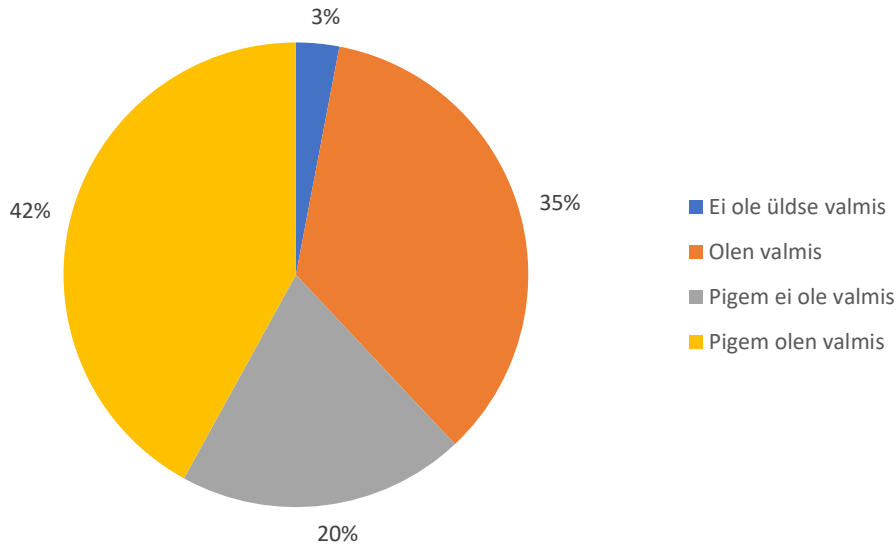
Väiksem osa õpetajatest oli toonud ''rääkides lastega seksuaalkasvatusest ja/või seksuaalsest väärkohtlemisest saab ennetada seksuaalset väärkohtlemist'' väite vastaseid argumente. Üks õpetajatest on kirjutanud ''*Pseudo probleeme pole vaja välja mõelda mida lahendada. Õpetaja peaks olema piisavalt tark ja nägulik kui näeb, et lapsega võib midagi halvasti olla ja reageerida. Seksuaalteemasid tuleb käsitleda siis, kui selleks tekib vajadus konkreetse isiku või isikutega, kui laps on selleks valmis*'' . Mõned õpetajad ei olnud väitega nõus, sest arvavad, et antud teema käsitlemine lasteaias ei ole eakohane ning antud teemaga peaks alustama hiljem.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa õpetajatest oli väitega ''rääkides lastega seksuaalkasvatusest ja/või seksuaalsest väärkohtlemisest saab ennetada seksuaalset väärkohtlemist'' nõus ning said oma seisukohta põhjalikult argumenteerida. Õpetajad, kes ei olnud väitega nõus, põhjendasid oma arvamust sellega, et lapsed on liiga väiksed selleks, et nendega seksuaalkasvatusest ja seksuaalsest väärkohtlemisest rääkida.

3.3 Seksuaalkasvatuse teema käsitlemise sagedus õppe- ja kasvatustegevustes

Eesmärgiks oli uurida, kas õpetajate arvates on nad valmis käsitlema seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustest. 42% lasteaiaõpetajatest arvas, et nad on pigem valmis käsitlema seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes. 35% lasteaiaõpetajatest arvas, et on valmis käsitlema antud teemat oma õppe- ja kasvatustegevustest. Vastanud lasteaiaõpetajatest 20% pigem ei ole valmis ning 3% ei ole üldse valmis seksuaalhariduslike teemade käsitlemiseks õppe- ja kasvatustegevustes. (Joonis 13)

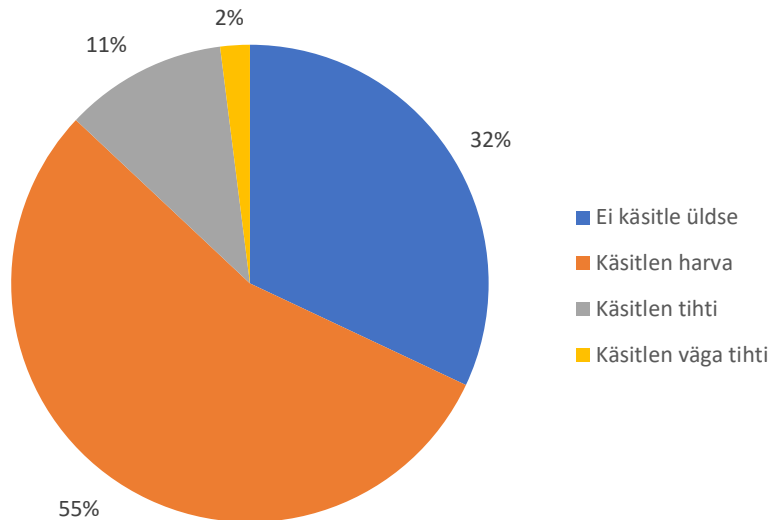
Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa õpetajatest on valmis käsitlema seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes. Väiksem osa õpetajatest pigem ei ole valmis või üldse ei ole valmis seksuaalhariduslike teemade käsitlemiseks õppe- ja kasvatustegevustes.

Joonis 13. Õpetajate valmisolek käsitleda seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes.

Eesmärgina oli uurida, kui tihti õpetajad käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes. 55% vastanud lasteaiaõpetajatest vastas, et käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes harva. 32% lasteaiaõpetajatest vastas, et ei käsitle antud teemat õppe- ja kasvatustegevustes üldse. 11% lasteaiaõpetajatest vastas, et käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes tihti ning 2% käsitlevad antud teemat väga tihti. (Joonis 14)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa õpetajatest käsitleb seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustest harva või ei käsitle üldse. Väiksem osa õpetajatest käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustest tihti või väga tihti.

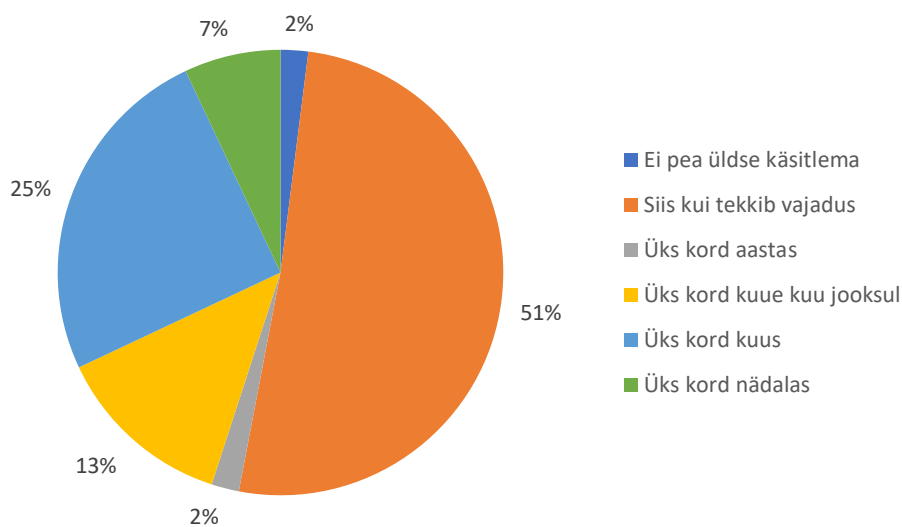

Joonis 14. Seksuaalkasvatuse teema käsitlemise sagedus

Järgmine eesmärk oli teada saada põhjus, miks õpetajad käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustest oma poolt valitud sagedusega. Suurem osa õpetajatest on välja toonud, et käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes projektide raames, nt kiusamisest vabaks või tervisenädalal. Samuti käsitletakse antud teemat siis, kui tekib vajadus ja lastel tekivad mingid küsimused. Mõned õpetajad on vastanud, et ei käsitle teemat üldse või käsitlevad harva, sest neil puuduvad teadmised ja oskused, et antud teemat lastele tutvustada. Üks õpetaja on välja toonud, et ta teemat eraldi ei käsitle, kuid seksuaalhariduslikud teemad on lõimitud muudesse tegevustesse, kui käsitletakse tervise, pere, armastuse, kodu või hügieeni teemat. Seksuaalsuse teemad tulevad päeva sisse tihtipeale lastelt lähtuvalt ning siis õpetaja vastab lapse küsimusele ja selgitab. On ka õpetajaid, kes on vastanud, et nädala kava raames neil ei õnnestu seksuaalhariduslike teemasid käsitleda ning see teema on jäänud teiste teemade varju, õpetaja on lisanud juurde ka kommentaari, et nüüd parandab ennast, sest saab aru kui vajalik on seksuaalkasvatuse teema.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa õpetajatest, kes ei käsitle üldse või käsitlevad harva seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes, põhjendasid seda teadmiste ja vajaduse puudumisega. Samuti põhjuseks toodi laste vanust. Õpetajad, kes käsitlevad seksuaalhariduslike teemasid tihti või väga tihti põhjendasid seda sellega, et see on väga tähtis ja vajalik teema ning õpetajate töö on lastele kõike selgeks teha.

Järgmine eesmärk oli uurida, kui sageli peaks käsitlema seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes õpetajate arvates. 51% lasteaiaõpetajate arvab, et seksuaalhariduslike teemasid peaks õppe- ja kasvatustegevustes käsitlema siis, kui tekib vajadus. 25% lasteaiaõpetajatest arvab, et seksuaalhariduslike teemasid peaks õppe- ja kasvatustegevustes käsitlema üks kord kuus. Lasteaiaõpetajatest 13% arvab, et seksuaalhariduslike teemasid peaks õppe- ja kasvatustegevustes käsitlema üks kord kuue kuu jooksul. 7% lasteaiaõpetajatest arvab, et seksuaalhariduslike teemasid peaks käsitlema üks kord nädalas. Lasteaiaõpetajatest 2% arvab, et seksuaalhariduslike teemasid peaks käsitlema õppe- ja kasvatustegevustes üks kord aastas ning 2% arvab, et ei peaks käsitlema üldse. (Joonis 15)

Joonis 15. Seksuaalkasvatuse teema vajalik sagedus

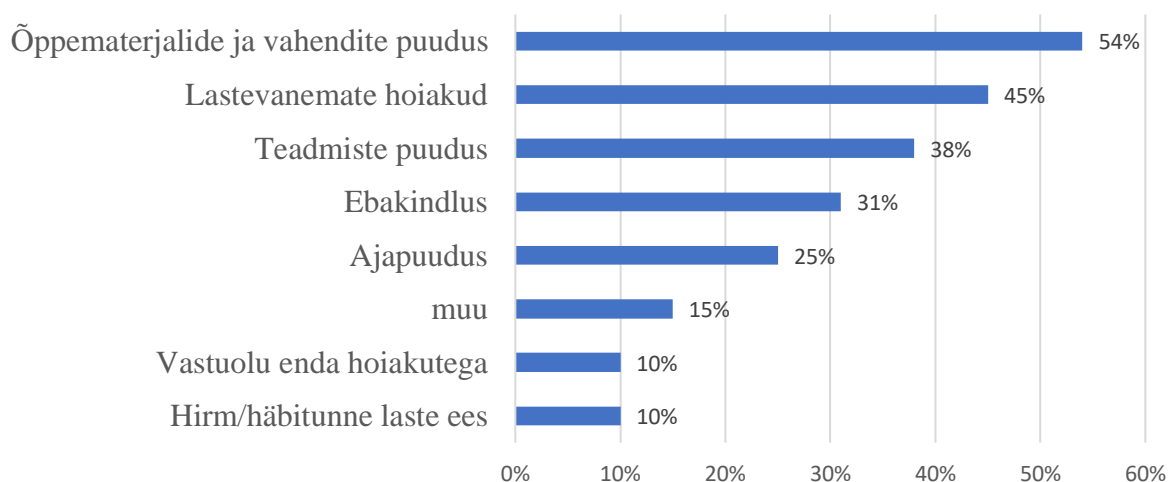
Kokkuvõtvalt saab öelda, et suurem osa vastanud lasteaiaõpetajatest arvab, et seksuaalhariduslike teemasid peaks õppe- ja kasvatustegevustes käsitlema siis kui selles tekib vajadus. Väiksem osa lasteaiaõpetajatest arvab, et seksuaalhariduslike teemasid peaks õppe- ja kasvatustegevustes käsitlema üks kord aastas või ei peaks üldse antud teemal õppe- ja kasvatustegevustes käsitlema. Mitte keegi vastanutest ei ole valinud vastuse variante - üks kord päevas.

3.4 Seksuaalkasvatuse teema käsitlemist takistavad tegurid

Eesmärgiks oli kaardistada, millised takistavad tegurid esinevad õpetajatel seksuaalkasvatuse teema käsitlemiseks. 54% lasteaiaõpetajatest pidas takistavaks teguriks õppematerjalide ja vahendite puudust, 45% vastajatest lastevanemate hoiakud, 38%

lasteaiaõpetajatest teadmiste puudust ning 31% vastajatest ebakindlust. 25% pidas takistavaks teguriks ajapuudust. 15% vastanutest lasteaiaõpetajatest valisid takistavaks teguriks "muu". Samuti uuringu tulemused on näidanud, et 10% vastanutest lasteaiaõpetajatest pidasid takistavaks teguriks hirmu/häbitunnet laste ees ning 10% vastajatest pidas takistavaks teguriks vastuolu enda hoiakutega. (Joonis 16)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et kõige sagedamini seksuaalharidusliku teema käsitlemise takistavaks teguriks on õppematerjalide ja vahendite puudus ning lastevanemate hoiakud. Kõige harvemini seksuaalharidusliku teema käsitlemise takistavaks teguriks on vastuolu enda hoiakutega ja hirm/häbitunne laste ees.

Joonis 16. Seksuaalkasvatuse teema käsitlemise takistavad tegurid

Uuringu lõpus osalenud õpetajatele oli antud võimalus lisada oma poolseid kommentaare seksuaalharidusliku teema kohta. 25% lasteaiaõpetajatest oli lisanud oma poolseid kommentaare ja arvamusi seksuaalkasvatuse teemal. Suurem osa õpetajatest on kirjutanud, et antud teema on väga oluline terve lapse kujunemiseks ning ankeedi täitmisel said motivatsiooni seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatusgevusse sisse viia. Mõned õpetajatest kirjutasid, et seksuaalkasvatuse teema on väga huvitav ning neid huvitas ka see, mis vanuses võiks alustada alusharidusega ja kui tihti peaks lastega sellest rääkima. Samuti paljud vastanud lasteaiaõpetajad on toonud välja, et seksuaalkasvatuse teemalisi õppematerjale on vähe ning see teeb keerulisemaks teema käsitlemist õppe- ja kasvatusgevustes. Selleks, et õpetajad tunneksid ennast julgemini ning neile ei tekkiks häbitunnet, peaksid nad lähima rohkem koolitusi ning tutvuma suurema hulga materjalidega. Üks õpetaja on kommenteerinud, et nende lasteaias lapsevanemad on väga teadlikud seksuaalkasvatuse teemast ning saavad aru, miks see teema on laste jaoks vajalik ning mida

nad selle teema all käsitlevad. Sama õpetaja on kirjutanud ka seda, et nende lasteaias on üksikud lastevanemad, kes on väga ärritunud "seksuaalkasvatuse" sõna peale ning selle põhjuseks on perekonna kultuuriline taust. Mõned vastanud lasteaiatõpetajad on kirjutanud, et nad on veendunud, et seksuaalkasvatuse teemasid ei peaks lasteaias käsitlema ja lapsed peavad jääma lasteks ning ei tohiks selle teemaga üle reageerida. Üks õpetaja on kirjutanud, et seksuaalkasvatuse teema peaks jääma koju ning sellega peaksid tegelema lastevanemad, sest lasteaiad ei saa teha kõike lastevanemate eest.

Kokkuvõtteks võib öelda, et mõned õpetajad tunnevad puudu seksuaalhariduslikest koolitustest ning õppe- ja abimaterjalidest. Õpetajatel ei ole julgust ja teadmisi selleks, et seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes käsitleda. Kuid peab tähelepanu pöörama ka sellele, et õpetajate arvates ka lastevanemad ei ole teadlikud, mis on seksuaalharidus ning milliseid teemasid see endas sisaldab. Rääkides lastega seksuaalhariduslikel teemadel peaks toimuma koostöö lasteaias ja kodu vahel.

ARUTELU

Töö eesmärgiks oli selgitada välja lasteaiäõpetajate arvamused seksuaalkasvatuse teema käsitlemise vajalikkusest koolieelses lasteasutuses ning analüüsida õpetajate valmisolekut käsitleda seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatustegevuses. Selle välja selgitamiseks ja eesmärki saavutamiseks oli loodud viis erinevat uurimisküsimust.

Uuringu käigus selgus, et mitte kõik õpetajad on teadlikud, mida sisaldab endas seksuaalkasvatuse teema. Mõnede õpetajate arvates seksuaalharidus käsitleb ainult seksuaalsest vahekorrast rääkimist ja oma keha avastamist. Kuid seksuaalkasvatus on protsess, mille käigus nii täiskasvanud kui ka lapsed saavad vajalikke teadmisi seksi ja seksuaalse identiteedi kohta. Nende teadmiste saamisel inimesed kujundavad oma hoiakuid, uskumusi ja väärtusi. Seksuaalkasvatus on sama tähtis kui sotsiaalne, ratsionaalne ja moraalne haridus. (Martin, Riazi, Firoozi, Nasiri, 2020)

Samuti uuringus selgus, et lasteaiäõpetajad peavad seksuaalharidust koolieelses eas vajalikuks. Lasteaiäõpetajate arvates seksuaalhariduslikud teemad aitavad lastel mõista oma tundeid ja keha, analüüsida olukorda, tuvastada ohtu ning vajadusel otsida abi. Seksuaalkasvatuse peamiseks ülesandeks ongi anda lastele teadmised suguelundite funktsioonist, probleemidest puberteedieas, juhiseid inimese privaatsete kehaosade eest hoolitsemise tähtsusest, tervisliku seksuaalkäitumise mõistmist ja erinevatest tulenevatest riskidest. Samuti puudutab see soolisi erinevusi, puutumatu isiklike kehaosi – kõike seda õpetatakse lähtuvalt lapse arenguetapist (kognitiivne, hoiak, käitumine). Lastele seksuaalhariduse andmine on üks seksuaalvägivalla ennetamise püüdlusi. (Kunci, 2022, lk 284-285)

Suurem osa küsimustikule vastanud lasteaiäõpetajatest peavad seksuaalkasvatust koolieelses lasteasutuses vajalikuks. Paljud lasteaiäõpetajad on toonud välja, et seksuaalkasvatus on vajalik selleks, et lapsed tunneksid ennast ning teaks, mis on lubatud ja mis mitte. Samuti õpetajad on toonud välja seda, et lapsed hakkavad varakult tundma huvi oma ja vastassoole erinevuste vastu ning on parem kui lapsed saaksid kõiki seksuaalkasvatuse teemaga seotud teadmisi õpetajatelt. Varasemates uuringutes on selgunud, et koolieelses aastad on laste elus kõige tähtsamad, sel perioodil lapsed avastavad ja uurivad oma arengu- ja seksuaalsoove ning iseärasusi üksi või koos teistega. Laste seas on üsna sagedane oma suguelundite

puudutamine, tüdrukute ja poiste erinevuse kohta küsimine, arsti mängimine jne. (Martin, Riazi, Firoozi, Nasiri, 2020)

Uuringus osalenud lasteaiaõpetajatest suurem osa arvasid, et seksuaalharidusega peaks alustama kolme kuni nelja või viie kuni kuue aastaselt. Õpetajate, kes valisid, et seksuaalharidusega peaks alustama kolme kuni nelja aastaselt põhjendasid oma vastust järgmiselt – 3-4 aastased lapsed hakkavad tundma huvi enda ja teste kehaosade vastu ning hakkavad seksuaalkasvatusega seotuid küsimusi esitama. Lapsed on võimelised rääkida seksuaalkasvatusest ning mõistavad seda. Õpetajad, kes valisid, et seksuaalharidusega peaks alustama viie kuni kuue aastaselt põhjendasid oma vastust järgmiselt – 5-6 aastased lapsed saavad juba rohkem aru ning oskavad analüüsida informatsiooni, mida neile antakse. Samuti lapsed esitavad rohkem küsimusi soo erinevuste kohta ning tunnevad huvi enda keha vastu. Arvatakse, et seksuaalkasvatusega tuleb alustada varakult. Erinevates Euroopariikides on väga erinev seksuaalhariduse alustamise vanus. SAFE (Stop the Addiction Fatality Epidemic) projekti aruande järgi varieerub see vahemikus viis eluaastat Portugalis kuni 14 aastat Hispaanias, Itaalias ja Küprosel. Samuti arvatakse, et seksuaalharidus algab juba sünnist, sest sünnist saadik õpivad imikud kehalise kontakti väärtuslikkust ja nautivust, soojust ja lähedust. Hiljem nad õpivad ära erinevuse poisi ja tüdrukute vahel ning lähedaste ja võõraste vahel. Juba sünnist alates edastavad peamiselt lapsevanemad lapsele sõnumeid seoses inimese keha ja lähedusega, teisisõnu – nad tegelevad seksuaalharidusega. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 11)

Uuringu käigus selgus ka see, et suurem osa küsitluses osalenud lasteaiaõpetajatest arvavad, et lastega peaks rääkima ka seksuaalsest väärkohtlemisest. Seksuaalse väärkohtlemise teema on õpetajate arvates tähtis, sest lapsed peaksid teadma, mis on hea ja mis on halb, et analüüsida situatsiooni ja teha järeldusi ning vajadusel otsida abi. Lapsed peaksid olema teadlikud seksuaalsest väärkohtlemisest, sest siis nad saavad ohtu tunda ja kaitsta ennast. Nagu teoorias peatükis 1.4 on kirjeldatud, tavaliselt kui on toimunud seksuaalne väärkohtlemine laps ei saa aru, et teda on väärkoheldud. See näitab täiskasvanutele, et lastega peab seksuaalsusest rääkima, et laps mõistaks, mis on normaalne ja ebanormaalne ning saaks aru õigel ajal toimuvast. Seksuaalne väärkohtlemine rikub lapse usaldust, turvalisuse tunnet ja loomulikku eakohast arengut. (Eelmaa, 2018). Lapse seksuaalne väärkohtlemine on tõsine lapse heaolu ja arengut kahjustav tegu (Justiitsministeerium, 2016).

Täiendavalt tuli uuringu käigus välja, et paljud õpetajad tunnevad puudu koolitustest, õppe- ja abimaterjalidest. Lasteiaiaõpetajad võib olla tahaks käsitleda seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes, kuid nad ei oska seda teha.

KOKKUVÕTE

Seksuaalsus on inimeseks olemise keskne osa. Kõik inimesed sünnivad seksuaalsete olenditena ja nende seksuaalne potentsiaal peab ühel või teisel moel arenema. Seksuaalharidus aitab inimesi eluks ette valmistada, eriti seoses rahuldust pakkuvate suhete loomise ja alahoidmisega ning aitab kaasa nende isiksuse ja enesemääratluse positiivsele arengule. (Eesti seksuaaltervise liit, 2015, lk 19). Seksuaalkasvatuse peamiseks ülesandeks on anda lastele teadmised suguelundite funktsioonist, probleemidest puberteedieas, juhiseid inimese privaatsete kehaosade eest hoolitsemise tähtsusest, tervisliku seksuaalkäitumise mõistmist ja erinevatest tulenevatest riskidest. (Kunci, 2022, lk 284-285)

Töö eesmärgiks oli selgitada välja lasteaiaõpetajate arvamused seksuaalkasvatuse teema käsitlemise vajalikkusest koolieelses lasteasutuses ning analüüsida õpetajate valmisolekut käsitleda seksuaalkasvatuse teemat õppe- ja kasvatustegevuses.

Bakalaureusetöö teoreetilises osas tuuakse välja seksuaalkasvatuse olulisust, seksuaalhariduse korraldust Euroopas ja muudes riikides, seksuaalkasvatuse võimalusi ja õppe- ja kasvatustegevuste meetodeid. Lisaks antakse ülevaadet seksuaalharidusest kui seksuaalse väärkohtlemise ennetamist.

Bakalaureusetöö eesmärk sai saavutatud ning saadi vastuseid kõikidele uurimisküsimustele. Ankeetküsitluse kasutamine andmete kogumiseks andis head ülevaadet uurimistööle.

Uuringus selgus, et rohkem kui pool uuringus osalenud õpetajatest peavad seksuaalkasvatust koolieelses eas vajalikuks ning arvavad, et seksuaalhariduslike teemasid peaks käsitlema õppe- ja kasvatustegevustes. Samuti selgus, et suurem osa uuringus osalenud lasteaiaõpetajatest on saanud seksuaalharidusega seotud teadmisi kirjandusest ja internetist. Kuid siiski õpetajad tunnevad seksuaalhariduslikest teadmistest puudu. Uuringust saab järeldada, et õpetajatele peaks andma rohkem võimalusi oma seksuaalhariduslike teadmisi arendada.

Uuringus osalenud lasteaiaõpetajate arvates seksuaalharidus aitab lastel mõista, mis on normide piiris ning seksuaalhariduslikud teadmised aitavad lastel analüüsida situatsiooni, kaitsta end ning vajadusel otsida abi. Samuti uuringus selgus, et paljudel lasteaiaõpetajatel on olemas takistavad tegurid seksuaalhariduslike teemade käsitlemiseks. Suuremal osal lasteaiaõpetajatest puuduvad teadmised ja oskused seksuaalhariduslike teemade

käsitlemiseks ning samuti tunnevad nad puudust õppe- ja abi materjalidest. Teadmiste ja vahendite puudus toob veel ka järgmisi tagajärgi – hirmu ja häbitunnet laste eest ning ebakindlust. Paljude lasteaiaõpetajate takistavaks teguriks on ka lastevanemate hoiakud, sest iga lapse perel on erinevad kultuurilised taustad. Seega võib järeldada, et lasteaia ja kodu vahel peaks toimuma hea koostöö seksuaalhariduse arendamiseks.

Uurimistulemuste põhjal võib teha järgmisi järeldusi:

- Uuringus osalenud lasteaiaõpetajad peavad seksuaalharidust koolieelses lasteasutuses vajalikuks.
- Lasteaiaõpetajad saavad aru, miks seksuaalhariduslikud teemad on tähtsad ning käsitledes seda nad saavad ennetada võimalike probleeme.
- Suur osa uuringus osalenud lasteaiaõpetajatest saavad aru, mis on seksuaalharidus, kuid mõned õpetajad arvavad, et seksuaalharidus puudutab ainult seksuaalvahekorra rääkimist.
- Uuringus osalenud õpetajad tunnevad puudu seksuaalharidust puudutavatest koolitustest ja õppe- ja abimaterjalidest.
- Uuringus osalenud lasteaiaõpetajad peavad vajalikuks seksuaalse väärkohtlemise teemat.

Antud uurimistööl hõlmas ainult väikest osa Eesti lasteaiaõpetajaid ning seetõttu ei saa sellest teha põhjalikke järeldusi. Järgmist uuringut võiks viia läbi üle terve Eesti, mis annaks põhjalikumalt ülevaadet seksuaalhariduse tähtsusest ja arengukohtadest. Edasiseks uuringuvõimalusteks on uurida, millistest koolitustest ning õppe- ja abimaterjalidest tunnevad lasteaiaõpetajad puudu. Edasised uuringud peaksid olema fookuseeritud sellele, millised peaksid olema seksuaalhariduslike teemade puudutavad koolitused ja õppematerjalid laste jaoks. Samuti fookuseks võiks olla lasteaia ja kodu vaheline koostöö seksuaalkasvatuse arendamiseks.

KASUTATUD KIRJANDUS

Astuti, B., Sugiyatno, S., Aminah, S. (2017). *The Development of Early Childhood Sex Education Materials for Early Childhood Education (ECE) Teachers*.

Balter, S. A., van Rhijn, T., Davies, J. W. A. (2016). *The development of sexuality in childhood in early learning settings: An exploration of Ontario Early Childhood Educators' perceptions*. Canadian Journal of Human Sexuality. Link: https://atrium.lib.uoguelph.ca/xmlui/bitstream/handle/10214/10477/balter_vanrhijn_davie%20s_2016_post-print.pdf?sequence=1&isAllowed=y (v.a. 02.02.2023)

Britannica entsüklopeedia. Likert scale – social science – Britannica <https://www.britannica.com/topic/Likert-Scale> (v.a. 01.04.2023)

Celik, I. (2018). *Can the Reason for Sexual Abuse of Children Be Inadequacy in Sexual Education?* Department of Educational Science, Turkey

Cacciatore, R., Ingman-Friberg, S., Apter, D., Sajaniemi, N. & Kaltiala, R. (2020). *An alternative term to make comprehensive sexuality education more acceptable in childhood*. South African Journal of Childhood Education. Link: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1268322.pdf> (v.a. 03.02.2023)

Eesti Seksuaaltervise Liit. (2015). *Euroopa seksuaalhariduse standardid*. Tallinn.

Eesti Seksuaaltervise Liit. (2019). *Seksuaalhariduse koolitajaraamat*.

Eesti Seksuaaltervise Liit. (2018). *Seksuaalvägivald. Teadlikkuseks, toimetulekuks ja ennetuseks*.

Eelmaa, S. (2018). *Infomaterjal seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks koolieesetele lasteasutustele*. Tallinn

Güder, S. Y. & Alabay, E. (2018). *Children's Questions and Answers of Parents: Sexual Education Dilemma*. International Journal of Progressive Education.

Justiitsministeerium. (2016). *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring*. Tartu Ülikool

Justiitsministeerium. (2016). *Murebaromeeter*. Tallinn

Kenny, M.C., Dinehart, L.H. & Wurtele, S.K. (2013). *Recognizing and responding to young children's sexual behaviors in the classroom*. Young Exceptional Children. 17-29.

Kunci, K. (2022) *Teachers' Role as Communicator and Motivator in Facilitating Early Childhood Sex Education in Kindergarten*. Published by Universitas Pensisikan Ganesha.

Martin, J., Riazi, H., Firoozi, A., Nasiri, M. (2020). *A sex education program for teachers of preschool children: a quasi-experimental study in Iran*. BMC Public Health
Link: <https://d-nb.info/1214176976/34> (v.a. 02.11.2022)

Mayo Clinic Staff. (2022). *Sex education: Talking to toddlers and preschoolers about sex*.
Link: <https://www.mayoclinic.org/healthy-lifestyle/sexual-health/in-depth/sex-education/art-20044104> (v.a. 02.11.2022)

Melker, S. (2015). *The case for starting sex education in kindergarten*. PBS News Hour
Link: <https://www.pbs.org/newshour/health/spring-fever> (v.a. 07.01.2023)

Meus, M. (2020). *Bakalaureusetöö "Lasteiaõpetajate arvamused eelkooliealiste laste seksuaalhariduse ja seksuaalse arengu kohta*. Tartu Ülikool

Vallik, M. (2022). *Magistritöö "Lasteiaõpetajate ja lapsevanemate hinnang enda valmisolekule erivajadustega laste seksuaalse arengu toetamiseks seksuaalhariduse kaudu*. Tartu Ülikool

Vunder, R. (2020). *Bakalaureusetöö "Seksuaalhariduslike teemade käsitlemine eelkoolieas lasteiaõpetajate hinnangul"*. Tartu Ülikool.

Sotsiaalkindlustusamet. Plakat "Minu keha ja turvalisus". (v.a. 05.03.2023)
Link: https://www.lasteabi.ee/get/file/plakat_minu_keha_ja_turvalisus.pdf

Part, K., Kull, M. (2018) *Koolieelses eas laste seksuaalkasvatus: keha, tunded ja turvalisus. Metoodiline materjal lapse seksuaalse arengu toetamiseks*. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Tervise Arengu Instituut. (2018) *Laste seksuaalne areng vanuses null kuni 18 aastat*.

Ünlüer, E. (2018). *Examination of Preschool Teachers' Views on Sexuality Education*. Department on Preschool Education, Kocaeli University, Turkey

LISA 1

Ankeet lasteaijaõpetajatele

Lugupeetud alushariduse õpetajad!

Olen Darja Park ja õpin Tartu Ülikoolis Narva Kolledži "Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas" õppekava kolmandal aastal.

Olen kirjutamas bakalaureusetööd teemal "Seksuaalkasvatuse käsitlemise tähtsus koolieelses lasteasutuses" ning selle raames viin läbi küsitlust, mille eesmärgiks on saada ülevaade kui võrd vajalikuks peavad õpetajad seksuaalkasvatuse käsitlemist õppe- ja kasvatustegevustes.

Küsimustiku täitmiseks kuulub umbes 15 minutit. Küsimustik on anonüümne ja saadud tulemusi kasutatakse ainult üldistavate järelduste tegemiseks bakalaureusetöö analüüsis.

Küsimustikule on oodatud vastama kõik õpetajad!

Küsimuste korral võite pöörduda darjapa@ut.ee

Täna Teid ette, kui aitate mind bakalaureusetöö kirjutamisel!

Üldandmed

1. Teie vanus?
2. Milline on Teie tööstaaž koolieelses lasteasutuses?
 - 0-1 aastat
 - 2-4 aastat
 - 5-7 aastat
 - 8-10 aastat
 - 10+ aastat
3. Millises rühmas Te hetkel töötate?
 - Sõimerühm
 - Aiarühm
 - Liitrühm

Õpetaja teadlikkus seksuaalkasvatusest .

4. Mis teie arvates on seksuaalkasvatus?
 - Oma keha tundmine
 - Teiste ja oma tunnete tundmine
 - Enesekehtestamine
 - Soorollid, soo erinevused
 - Oma identiteedi määramine
 - Suhted perega, sõpradega ja teistega
 - Käitumisreeglid
 - Keha avastamine
 - Käitumis normide tundmine
 - Ohutus
 - Turvaoskused – enda kaitsmine, abi otsimine jne
 - Tervis
 - Ausus iseenda ja teiste vastu
 - Muu

5. Mis on seksuaalne väärkohtlemine?
 - Intiimkohtade katsumine
 - Intiimkohtade vaatamine
 - Seksuaalvahekorra rääkimine
 - Verbaalsed või füüsilised agressiivsed soorollimängud
 - Teiste laste vastu suunatud seksuaaltegevused
 - Seksualiseeritud käitumine loomadega
 - Muu

6. Kust olete saanud teadmisi seksuaalhariduslikel teemadel?
 - Kirjandus
 - Internet
 - Täiendkoolitus
 - Ülikool
 - Teadmised puuduvad

- Muu
- 7. Millistel koolieelsesee laste seksuaalhariduslikel koolitustel olete osalenud?
- 8. Millistest seksuaalhariduslikest õppe/abimaterjalidest olete kuulnud
 - Eesti seksuaaltervise liit "euroopa seksuaalhariduse standardid"
 - Eelma, S. "Infomaterjal seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks koolieelsetele lasteasutustele"
 - Justiitsministeerium "murebaromeeter"
 - Part, K & Kull, M. "Koolieelses eas laste seksuaalkasvatus; keha, tunded ja turvalisus. Metoodiline materjal, lapse seksuaalse arengu toetamiseks"
 - Tervise Arengu Instituut. "Laste ja noorte seksuaalkäitumise hingamine lipusüsteemi meetodil"
 - Sotsiaalkindlustusamet plakat "minu keha ja turvalisus"
 - Tervise arengu instituut "lapse keha- ja tundeõpetus"
 - Tervise Arengu Instituut. Plakat "Toeta lapse arengut. Lapsest lähtuv seksuaalharidus"
- Muu
- Ei ole üldse teadlik
- 9. Millistest alltoodud reeglitest olete teadlik?
 - Ujumisriiete reegel
 - Puudutamise reegel
 - Kolme sammu reegel
 - Aluspesu reegel

Seksuaalkasvatuse vajalikkus koolieelses lasteasutuses õpetaja hinnangul

10. Kas Teie käsitlete seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes?
11. Põhjendage oma eelmist vastust.
12. Kuivõrd vajalikuks Te peate seksuaalkasvatust eelkoolieelses lasteasutuses? (1-ei ole üldse vajalik 2-pigem ei ole vajalik, 3-pigem on vajalik, 4-väga vajalik)
 - Ei ole üldse vajalik
 - Pigem ei ole vajalik
 - Pigem on vajalik
 - Väga vajalik

13. Põhjendage eelmise küsimuse vastust, miks Te arvate just nii nagu vastasite

14. Mis vanuses Teie arvates peaks alustama seksuaalharidusega?

- 0-2
- 3-4
- 5-6
- 6-7
- Algkoolis
- Põhikoolis
- Gümnaasiumis
- Ei peaks üldse alustama

15. Põhjendage eelmise küsimuse vastust, miks Te arvate, et just selles vanuses peaks alustama seksuaalharidusega

16. Kas Teie arvates peaks lastega rääkima seksuaalsest väärkohtlemisest?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

17. Kas olete rääkinud lastega seksuaalsest väärkohtlemisest?

- Jah
- Ei

18. Kas olete nõus väitega " rääkides lastega seksuaalkasvatusest ja/või seksuaalsest väärkohtlemisest saab ennetada seksuaalset väärkohtlemist"

- Üldse ei ole nõus
- Pigem ei ole nõus
- Pigem olen nõus
- Olen nõus

19. Põhjendage eelmise küsimuse vastuse, miks Te arvate just nii.

Õpetaja valmisolek käsitleda seksuaalkasvatuse teemat

20. Kas Teie tahaksite käsitleda seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes?

- Kindlasti ei

- Pigem ei
 - Pigem jah
 - Kindlasti jah
21. Kas Teie arvates, Te olete valmis käsitleda seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes?
- Olen valmis
 - Pigem olen valmis
 - Pigem ei ole valmis
 - Ei ole valmis

Seksuaalkasvatuse teema käsitlemise sagedus

22. Kui tihti Te käsitlete seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevuses?
- Ei käsitle üldse
 - Käsitlen harva
 - Käsitlen tihti
 - Käsitlen väga tihti
23. Põhjendage eelmist vastust.
24. Kui tihti Teie arvates peaks käsitlema seksuaalhariduslike teemasid õppe- ja kasvatustegevustes?
- Üks kord päevas
 - Üks kord nädalas
 - Üks kord kuus
 - Üks kord kuue kuu jooksul
 - Üks kord aastas
 - Siis kui tekkib vajadus
 - Ei peaks üldse käsitlema

Seksuaalkasvatuse teemade käsitlemist takistavad tegurid.

25. Millised takistavad tegurid on Teil tekkinud seksuaalkasvatuse teema käsitlemisel?
- Ajapuudus
 - Teadmiste puudus

- Õppematerjalide ja vahendite puudus
- Vastuolu enda hoiakutega
- Hirm/häbitunne laste ees
- Ebakindlus
- Lastevanemate hoiakud
- muu

Muud kommentaarid

26. Lisage kommentaar, kui Teil on midagi veel antud teema kohta lisada.